

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
(Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) ΤΡΙΚΑΛΩΝ

13ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Φιλολογία - Ιστορία - Αρχαιολογία - Αρχιτεκτονική - Λαογραφία)

Υπό την Αιγίδα της Περιφέρειας Θεσσαλίας / Περ. Ενότητας Τρικάλων

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

=====

ΤΡΙΚΑΛΑ, 7-8 Νοεμβρίου 2025
ΑΙΘΟΥΣΑ: Δίδυμο Οθωμανικό Λουτρό - Μουσείο Τσιτσάνη
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ, 9 Νοεμβρίου 2025
ΑΙΘΟΥΣΑ: «Νίτσα Λιάπη», οδός Κονδύλη 12

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1978

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Σας προσκαλούμε να τιμήσετε με την παρουσία σας τις εργασίες
του 13ου ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ,
το οποίο αρχίζει την Παρασκευή 7 Νοεμβρίου 2025 και ώρα 5.15 μ.μ.
στην αίθουσα του Δίδυμου Οθωμανικού Λουτρού - Τρίκαλα
(οδός Καρδίτσης) σύμφωνα με το Πρόγραμμα.

Με τιμή

Για την Οργανωτική Επιτροπή

<i>Ο Πρόεδρος</i>	<i>Ο Γραμματέας</i>
ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΗΜΑΣ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
13ου ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΡΙΚΑΛΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Καθηγητής **Λάμπρος Βαρελάς**

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

τ. Καθηγητής **Δημήτριος Σούλας**

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Θεόδωρος Νημάς, δ.φ.

ΤΑΜΙΑΣ

Παρασκευή Λάππα-Πουλιανίτη

ΜΕΛΗ

Καθηγήτρια **Γεωργία (Τζίνα) Καλογήρου**

Καθηγητής **Μανόλης Βαρβούνης**

Καθηγητής **Νικόλαος Διγγελίδης**

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (2025)

Του Φιλολογικού Ιστορικού Λογοτεχνικού Συνδέσμου
(Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων

Θεόδωρος Νημάς, πρόεδρος

Δημήτριος Σούλας, αντιπρόεδρος

Αθανάσιος Παπαβασιλείου, γεν. γραμματέας

Ελένη Τζαβέλλα, ειδ. γραμματέας

Παρασκευή Λάππα-Πουλιανίτη, ταμίας

Στεργιανή Ζήση, μέλος

Ευαγγελία Μπαρούτα, μέλος

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ:

Αθανάσιος. Παπαβασιλείου

Ελένη Τζαβέλλα

Ευαγγελία Μπαρούτα

Αχιλλέας Σιάχος

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ-ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ:

Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων

Βασ. Όλγας 4 - 421 31 Τρίκαλα

Ηλεκ. Ταχ.: filostrikalon@gmail.com

Τηλ. 24310-71679, 71680

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2025

ΑΠΟΓΕΥΜΑ

17.15-17.30 ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

- Σύντομη Ομιλία του Προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής καθηγητή κ. ΛΑΜΠΡΟΥ ΒΑΡΕΛΑ.
- ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ.

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Φιλολογία

Πρόεδρος: Καθηγητής **Μανόλης Βαρβούνης**

- 17.30-17.45 ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, φιλόλογος– δρ Λατινικής Φιλολογίας.
- «*Penios adest: Η επιβλητική εικόνα του Πηνειού ποταμού στη Λατινική ποίηση*».
- 17.45-18.00 ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΗΣΗ, φιλόλογος-Msc Οργάνωση & Διοίκηση Εκπαίδευσης.
- «*Το πρώιμο ποιητικό έργο της Τρικαλινής Ιφιγένειας Γκίκα – Κοπάδη*».
- 18.00-18.15 ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΑΤΡΩΝΑ, δρ Αμερικανικής Λογοτεχνίας- ΕΔΙΠ Τμήμ. Αγγλικής Γλώσσας & Φιλολογίας ΑΠΘ.
- «*Εκπαιδύοντας την Ελληνοαμερικανίδα αναγνώστρια στη δεκαετία 1950: Το γυναικείο περιοδικό “Ελληνίδα” και η Ιφιγένεια Κοπάδη*».
- 18.15-18.30 ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ, ομότ. καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου.
- «*Τα προπολεμικά ποιητικά κείμενα της εφημ. των Τρικάλων “Αναγέννησις”*».
- 18.30-18.45 ΓΕΩΡΓΙΑ (ΤΖΙΝΑ), ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, καθηγήτρια ΠΤΔΕ Παν/μίου Αθηνών.
- «*Η παρουσία της ποίησης στην Τρικαλινή εφημερίδα “Θάρρος” 1910-1940*».

Διάλειμμα 15΄

- 19.00-19.15 ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ, φιλόλογος.
- «*Απηχήσεις της συμβολιστικής τεχνοτροπίας και της γαλλικής *poésie pure* στο ποιητικό έργο του Νίκου Παππά*».
- 19.15-19.30 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΑΒΡΑΚΗΣ, φιλόλογος - υποψήφιος διδάκτωρ ΑΠΘ.
- «*Η λογοτεχνική κριτική στο τρικαλινό περιοδικό “Μετέωρα” κατά τη μεταπολεμική περίοδο (1947-1966)*».
- 19.30-19.45 ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΟΥΒΑ, φιλόλογος - ΜΑ δημιουργικής γραφής ΕΑΠ.
- «*Η μαθητική εφημερίδα των Τρικάλων “Φακιρικά Νέα” (Ιαν. – Φεβ. 1967)*».
- 19.45-20.00 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ, δρ υφολογίας-Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ.
- «*Υφολογική προσέγγιση της στιχουργικής ταυτότητας του Βασίλη Τσιτσάνη*».
- 20.00-20.15 ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ, συν/χος δασκάλα – πτυχιούχος Τμ. ΒΝΕΣ & ΠΤΔΕ ΑΠΘ.
- «*Τοπωνύμια Παραμέρου (Βαρδαρίου) Τρικάλων*».
- 20.15-20.30 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΠΟΤΟΣ, καθηγητής γαλλικών - υποψήφιος διδάκτωρ ΑΠΘ.
- «*Συγχρονική μελέτη και ανάλυση του τοπικού τρόπου ομιλίας στην Κρήνη Τρικάλων*».
- 20.30-21.00 - ΣΥΖΗΤΗΣΗ.
- 21.00-23.00 Δείπνο του Δήμου Τρικκαίων προς τιμήν των Συνέδρων.

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2025

ΠΡΩΙ

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: *Ιστορία*

Πρόεδρος: Καθηγητής *Νικόλαος Διγγελίδης*

- 09.45-10.00 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΙΓΑΡΑΣ, πτυχιούχος ΤΕΙ Αθηνών - γραφίστας – ερευνητής.
- «Ο έπαινος των κατοίκων Βαλτινού Τρικάλων κατά την εποχή της επισιτιστικής κρίσης στην Ελλάδα».
- 10.00-10.15 ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ, δικηγόρος.
- «Δάνεια και εξοφλήσεις χρεών στα τέλη του 17ου έως αρχές του 18ου αι. στην περιοχή Τρικάλων, σύμφωνα με τα στοιχεία του (Α') Κώδικα Τρίκκης».
- 10.15-10.30 ΔΗΜΗΤΡΑ ΒΑΡΓΙΑΜΗ, φιλόλογος - δικηγόρος.
- «Τα θέματα κληρονομικού Δικαίου (κληρονομική διαδοχή, αγωγή κληρονομίας, διανομή και απόδοση περιουσιών κ.ά.) όπως αποτυπώνονται στους Κώδικες Τρίκκης, Α' (1688-1857) και Β' (1828-1865)».
- 10.30-10.45 ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΟΥΛΟΥΛΗΣ, φιλόλογος - δρ Βυζαντινής Τέχνης Παν/μίου Ιωαννίνων.
- «Κτίτορες μονών της Δυτικής Θεσσαλίας του 14ου αι. αφιερωμένων εις την Μεταμόρφωση του Σωτήρος: Ιδιαίτερη αναφορά στην Μονή Δουσίκου».
- 10.45-11.00 ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ, καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας ΑΠΘ.
- «Ανταποκρίσεις από τα Τρίκαλα κατά την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα».
- 11.00-11.15 ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΣΕΙΒΤ, καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας και Σιγίλλογραφίας ΑΠΘ.
- «Ο ιστορικογεωγραφικός χώρος και η κοινωνία της βυζαντινής Θεσσαλίας: Οι μαρτυρίες των σφραγιστικών δεδομένων».

Διάλειμμα 15'

- 11.30-11.45 ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΛΙΤΣΑΣ, τ. αναπλ. καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου.
ΕΥΔΟΚΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΔΟΥ, δρ Ιονίου Πανεπιστημίου.
- «Σχολεία στα Αμπελάκια Λάρισας (18ος και 19ος αι.): Εκεί που δίδαξαν Τρικαλινοί δάσκαλοι».
- 11.45-12.00 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ, αρχαιολόγος - δρ Χωροταξίας & Πολεοδομίας Ε.Μ.Π.
- «“Διά το μέτρημα προβάτων”: Το «τζελέπικο» στην περιοχή των Τρικάλων κατά την περίοδο της κυριαρχίας του Αλή πασά».
- 12.00-12.15 ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΗ, δικηγόρος- ΜΑ Εμπορικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ
- «Μαρτυρίες από την Κατοχή στην περιοχή Τρικάλων».
- 12.15-12.30 ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΑΓΩΡΓΟΣ, τ. καθηγητής Ιονίου Παν/μίου- Ph. D., Birmingham University.
- «Αφηγήματα από την κατοχή και από τον εμφύλιο στην περιοχή Τρικάλων».
- 12.30-12.45 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΟΥΛΑΣ, τ. καθηγητής ΤΕΦΑΑ Παν/μίου Θεσσαλίας.
- «Η παρουσία του ΤΕΦΑΑ Τρικάλων του Παν/μίου Θεσσαλίας στα τριάντα (30) χρόνια λειτουργίας του».
- 12.45-13.30 - ΣΥΖΗΤΗΣΗ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2025

ΑΠΟΓΕΥΜΑ

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: Λαογραφία - Αρχαιολογία

Πρόεδρος: Ομότ. Καθηγητής Θεοδόσης Πυλαρινός

- 17.30-17.45 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΠΑΝΙΑΡΗΣ, δρ Ψηφιακής Λαογραφίας - Δ/ντής Δ/θμιας Εκπ/σης Τρικάλων.
- «Ο λαϊκός πολιτισμός στον δημόσιο ψηφιακό χώρο: Η περίπτωση της Καραγκούνικης φορεσιάς».
- 17.45-18.00 ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ, δρ Επιστημών της Αγωγής - κριτικός θεάτρου.
- «Το θέατρο για παιδιά και εφήβους στα Τρίκαλα του Μεσοπολέμου».
- 18.00-18.15 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΠΤΗΣ, φιλόλογος - δρ Λαογραφίας Παν/μίου Ιωαννίνων.
- «Μύθος και λαϊκή κοσμοθεωρία των Τρικαλινών στην καθημερινή ζωή τους».
- 18.15-18.30 ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ, αρχαιολόγος – δρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.
- «Εισαγωγή στην αρχαιολογία της αναρρίχησης στα Μετέωρα».
- 18.30-18.45 ΠΩΡΓΟΣ ΚΟΥΖΑΣ, αναπλ. καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών.
- «Αφηγήσεις ζωής Τρικαλινών μεταναστών στην Αθήνα (Από το Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ): Από την αφηγηματικότητα στη λογοτεχνικότητα».
- 18.45-19.00 ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΤΡΑΜΑΝΗΣ, πολιτικός μηχανικός.
- «Ο γεφυροποιός άγιος Βησσαρίων και τα γεφύρια του στην ευρύτερη περιοχή Πύλης Τρικάλων».

Διάλειμμα 15΄

- 19.15-19.30 ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ ΜΑΝΤΖΑΝΑ, αρχαιολόγος - δ/ντρια ΕΦΑ Τρικάλων.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ, αρχαιολόγος – δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας.
- «Οι Χιοναδίτες ζωγράφοι στις τοιχογραφίες του ναού της Αγίας Παρασκευής στο Φλαμούλι Τρικάλων».
- 19.30-19.45 ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ, αρχαιολόγος – δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας.
- «Ευρήματα εργαστηρίων παραγωγής βυζαντινής και μεταβυζαντινής κεραμικής από τις ανασκαφές της ΕΦΑ Τρικάλων στον αρχαιολογικό χώρο της αρχαίας Τρίκκης».
- 19.45-20.00 ΕΛΕΝΗ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ, δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας
- ΕΔΙΠ Τμήμ. Ιστορίας-Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.
- «Υστεροβυζαντινοί σταυροί ωμοφορίου από τη Μονή του Μεγάλου Μετεώρου».
- 20.00-20.15 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΗΜΑΣ, φιλόλογος - δρ Παν/μίου Αθηνών.
- «Ο απέραντος και διαχρονικός αρχαιολογικός χώρος του Πλατάνου Τρικάλων και η αναγκαιότητα διενέργειας συστηματικών ανασκαφών για την ανάδειξή του».
- 20.15-20.30 ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΑΤΖΗΑΓΓΕΛΑΚΗΣ, αρχαιολόγος - επίτ. έφορος αρχαιοτήτων.
- «Χρυσά, αργυρά και άλλα κοσμήματα από την περιοχή της Αθαμανίας και της Αργιθέας».
- 20.30-21.00 ΣΥΖΗΤΗΣΗ.
- 21.00-23.00 - Δείπνο του Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων προς τιμήν των Συνέδρων.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2025

ΠΡΩΙ

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Καλαμπάκα: ΑΙΘΟΥΣΑ: «Νίτσα Λιάπη», οδός Κονδύλη 12

Θέμα: Ιστορία - Φιλολογία - Λαογραφία

Πρόεδρος: Καθηγητής Λάμπρος Βαρελάς

10.30-10.45 ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ.

10.45-11.00 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, δάσκαλος - δ/ντής 3ου Δημοτ. Σχολ. Καλ/κας.

- «Η γεωργική παραγωγή σε δεκαετηνιά (19) χωριά/οικισμούς (Βλαχοχώρια) της περ. Ασπροποτάμου Τρικάλων σύμφωνα με την απογραφή του 1454/55».

11.00-11.15 ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, ιστορικός - δρ Παν/μίου Paris (Sorbonne).

- «Κλέφτες, έμποροι και νοικοκυραίοι: Η πρακτική των Στορναραίων πριν από το 1821».

11.15-11.30 ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΛΑΣ, φωτογράφος – ερευνητής.

- «Οροθετική 1881 & 1897. Ελληνικοί και οθωμανικοί στρατιωτικοί σταθμοί στον Νομό Τρικάλων».

11.30-11.45 ΗΛΙΑΣ ΖΑΛΑΒΡΑΣ, δασολόγος.

- «Η κατάργηση της Δασικής Υπηρεσίας στα τέλη του 20ού αιώνα και το μετέωρο βήμα της στις αρχές του 21ου. Οι αρνητικές συνέπειες στη δασική ανάπτυξη του Ν. Τρικάλων».

Διάλειμμα 15΄

12.00-12.15 ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΕΛΗΚΑΡΗ, καθηγήτρια Μεσαιωνικής Ιστορίας των Σλαβικών Λαών ΑΠΘ.

- «Η διαμόρφωση των Σλαβικών τοπωνυμίων στην περιοχή Τρικάλων».

12.15-12.30 ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ, ΜΑ “Ορθόδοξη Θεολογία” & “Ιστορία και Διδακτική της Ιστορίας”.

- «Ιερές Μονές και μοναχοί των Τρικάλων στην Επανάσταση του 1821».

12.30-12.45 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΥΤΣΟΣ, πτυχ. Πολιτικών Επιστημών Νομικής Σχ. Παν/μίου Αθηνών.

- «Όψεις του έργου του ιεροκήρυκος Τρίκκης και Σταγών αρχιμ. Πολυκάρπου Ζάχου (1877-1923)».

12.45-13.00 ΜΑΝΟΛΗΣ ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, καθηγητής Λαογραφίας Δημοκρ. Παν/μίου Θράκης.

- «Άγιοι, λείψανα και επιδημίες στην περιοχή των Τρικάλων: Συμβολή στη μελέτη της λαϊκής θρησκευτικότητας».

13.00-13.30 ΣΥΖΗΤΗΣΗ.

13.30-13.45 Ανασκόπηση-Συμπεράσματα του 13ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών από τον Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής.

ΤΕΛΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

(Παρατίθενται με αλφαβητική σειρά των επωνύμων των Συνέδρων)

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Συν/χος δασκάλα – Πτυχιούχος Τμ. ΒΝΕΣ ΑΠΘ

& Παιδαγωγικού Τμ. Δημοτικής Εκπ/σης ΑΠΘ

Τα τοπωνύμια του Παράμερου Τρικάλων

Στα τοπωνύμια διαφαίνονται οι ιστορικές συνθήκες ενός τόπου, καθώς αυτά διασώζουν πληροφορίες για παλαιότερες εποχές, όπως επίσης η κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική ζωή, οι ασχολίες των κατοίκων, οι παραγωγικές δραστηριότητες.

Το Παράμερο καταγράφεται, σύμφωνα με τις έως τώρα μαρτυρούμενες πηγές, για πρώτη φορά σε χρυσόβουλο του Ανδρόνικου Γ' Παλαιολόγου του 1336 υπέρ της Επισκοπής των Σταγών με το οικωνύμιο Βαρδάνι. Από τον 16ο αι. ο οικισμός αναφέρεται με το οικωνύμιο Βαρδάρι. Από το 1927 και μετά, με το διάταγμα της 4.11.1937 (ΦΕΚ Α 306/1927) φέρει το όνομα Παράμερο. Το Παράμερο είναι ένας ορεινός οικισμός (υψ. 1045 μ.) της ενότητας των Παλαιοχωρίων που βρίσκονται πέρα και πίσω από το όρος της Γκρόπας στον οδικό άξονα Τρικάλων – Άρτας στην ευρύτερη περιοχή του Ασπροποτάμου, στο νοτιοδυτικό τμήμα του νομού και δυτικά της πόλης των Τρικάλων.

Στα τοπωνύμια του οικισμού αποτυπώνεται το φυσικό περιβάλλον, οι παραγωγικές δραστηριότητες και ασχολίες των κατοίκων, το πέρασμα άλλων ομάδων, η συγχώνευση και αφομοίωση γλωσσικών και πολιτιστικών στοιχείων, έμμεσες ιστορικές μαρτυρίες. Οι κάτοικοι διαθέτουν μικρής έκτασης καλλιεργήσιμη γη, κατακερματισμένη σε διαφορετικά απομακρυσμένα μέρη, λόγω και του ανάγλυφου του ορεινού τοπίου. Ο αριθμός τους οφείλεται στην απόσταση των χωραφιών μεταξύ τους και όχι στην ποσότητα της παραγωγής. Τοπωνύμια όπως «Κριθάρι», «Ζαχώραφο», «Καλοχώραφο», «Καπνοτόπι», «Τρανό», «Φούρνια», «Κεχρί», «Ράφτια», «Παλιόλακκα» κ.ά. συνδέονται με τη γεωργική χρήση του εδάφους. Η χρήση αυτή διαφαίνεται και στα παρακάτω υδρωνύμια του χωριού που υποδεικνύουν το αρδευτικό σύστημα της κοινότητας. Ο μεγαλύτερος όγκος νερού προέρχεται από την πηγή της Γκούρας που είναι και πηγή ύδρευσης. Οι τοπωνυμίες «Κρεβάτια», «Κανάλια» και «Κεφαλοκάναλο» δείχνουν το μοίρασμα του νερού στα διάφορα χωράφια με το θεσμό της αράδας (σειράς). Στα φυσικά χαρακτηριστικά του εδάφους και το περιεχόμενό του οφείλονται τα τοπωνύμια «Πελεκήματα» και «Πλάκες». Από εδώ οι κάτοικοι στα νεώτερα χρόνια έβγαζαν τις πλάκες για τη στέγαση των πέτρινων σπιτιών τους. Σε διαφορετικές τοπωνυμίες και μικροτοπωνυμίες αναπαρίσταται η κτηνοτροφική ζωή των ανθρώπων. Συναντάται συχνά και σε διαφορετικές θέσεις στα όρια του οικισμού το εδαφονύμιο «Αλαταριές», όπου το καλοκαίρι οι κτηνοτρόφοι δίνουν αλάτι στα ζώα τους, τοποθετώντας το πάνω σε επίπεδες πέτρες. Συχνά, επίσης, απαντώνται τοπωνύμια που παραπέμπουν σε παραμονή αιγοπροβάτων ή αγελάδων σε συγκεκριμένες τοποθεσίες.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

Καθηγητής Λαογραφίας Δημοκρ. Παν/μίου Θράκης

**Άγιοι, λείψανα και επιδημίες στην περιοχή των Τρικάλων:
Συμβολή στη μελέτη της λαϊκής θρησκευτικότητας**

Στην ανακοίνωση αυτή θα ασχοληθούμε με τα λείψανα των αγίων και την απόδοση λαϊκής λατρευτικής τιμής σε αυτά όσον αφορά την αποτροπή επιδημιών και επιδρομών βλαπτικών εντόμων, στην περιοχή των Τρικάλων. Με βάση δύο παραδείγματα, σχετικά με τον άγιο Βησσαρίωνα και τον νεομάρτυρα άγιο Νικόλαο εκ Μετσόβου, θα μελετηθούν οι σχετικές τελετουργικές εκδηλώσεις, με σκοπό να διακριθούν ορισμένα ιδιαίτερα τελετουργικά χαρακτηριστικά τους. Αρχικά θα μελετηθεί η περίπτωση του αγίου Βησσαρίωνα, ιδρυτή της παρά την Πύλη Τρικάλων Μονής του Σωτήρος των Μεγάλων Πυλών της επιλεγόμενης Δουσίκου και Μητροπολίτη Λαρίσης, ο οποίος τιμάται κυρίως στη Θεσσαλία, τη Δυτική Μακεδονία και την Ήπειρο (15 Σεπτεμβρίου), ιδιαίτερος δε στα Τρίκαλα, των οποίων είναι πολιούχος και προστάτης. Η δεύτερη περίπτωση αφορά τον νεομάρτυρα άγιο Νικόλαο εκ Μετσόβου, ο οποίος νέος μετοίκησε στα Τρίκαλα, όπου εργαζόταν ως αρτοποιής, ασπάστηκε το Ισλάμ, μετανόησε, επέστρεψε στο Μέτσοβο και τελικά μαρτύρησε στα Τρίκαλα ομολογώντας την πίστη του, όπου θανατώθηκε δια πυρός, στις 17 Μαΐου 1617.

Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι θαυματουργικές ιδιότητες που αποδόθηκαν στις κάρες του αγίου Βησσαρίωνος και του αγίου Νικολάου, ιδίως στην περιοχή των Τρικάλων όπου η λατρεία τους επιχωριάζει, συντέλεσαν ώστε αυτοί να αποκτήσουν ιδιαίτερη δημοφιλία, και να αναφέρονται σε πολλές αγιολογικές πηγές και νεομαρτυρολογικές συλλογές, όπου παρατίθενται τα σχετικά με τη ζωή και το μαρτύριό τους, την τύχη των λειψάνων τους και τα θαύματα που αυτά επιτέλεσαν, με λεπτομερείς αναφορές στις σχετικές τελετουργικές πρακτικές των ανθρώπων που επικαλούνταν την βοήθειά τους. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις επιδημικών ασθενειών και θανατηφόρων πανδημιών, είναι συχνότατες οι αναφορές στα αγιολογικά και τα υμνογραφικά κείμενα της προσφυγής στις κάρες των αγίων, οι οποίες κάθε φορά λιτανεύονται ικετευτικά, ώστε να καταπαύσει η επιδημία και να σωθούν οι άνθρωποι.

Καθώς μάλιστα οι σχετικές διηγήσεις περνούν από γενιά σε γενιά, δημιουργείται στο λαό μια έντονη λατρευτική παράδοση, η οποία παγιώνεται με τα χρόνια, ανατροφοδοτείται με την παράλληλη προφορική διάδοσή τους αλλά και με την αναπαραγωγή τους στο πλαίσιο της λατρείας, με την ανάγνωση στο ναό των συναξαριακών κειμένων που τις περιλαμβάνουν, και έτσι μορφοποιείται η ιδιαίτερη λειψανολατρεία των νεοφανών αγίων και των νεομαρτύρων, στο πλαίσιο της οποίας εντάσσονται και οι περιπτώσεις τόσο του αγίου Βησσαρίωνα, όσο και του νεομάρτυρα αγίου Νικολάου του εκ Μετσόβου, όπως αυτοί τιμώνται στα Τρίκαλα και την ευρύτερη περιοχή τους.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΒΑΡΓΙΑΜΗ

Φιλολόγος - Δικηγόρος

Τα θέματα κληρονομικού Δικαίου (κληρονομική διαδοχή, αγωγή κληρονομίας, διανομή και απόδοση περιουσιών κ.ά.) όπως αποτυπώνονται στους Κώδικες Τρίκης, Α' (1688-1857) και Β' (1828-1865)

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ο πατριάρχης και τα εκκλησιαστικά δικαστήρια δίκαιαν υποθέσεις οικογενειακού δικαίου στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι υποθέσεις κληρονομικού δικαίου. Η κληρονομική διαδοχή, όπως αποτυπώνεται στους κώδικες της Μητρόπο-

λης Τρίκάλων, φαίνεται ότι εφαρμόζεε κατεξοχήν το βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο. Στον *Κώδικα Α'* (1688-1857) υπάρχει αναφορά σε ζητήματα κληρονομικού δικαίου με παράθεση μιας αγωγής κληρονομίας, δημοσίευση τεσσάρων (4) διαθηκών, διανομή και απόδοση περιουσιών κληρονομούμενων και καταγραφή των περιουσιών τους. Στον *Κώδικα Β'* (1828-1865) παρατίθενται δώδεκα (12) διανομές και αποδόσεις περιουσιών όπου καταγράφονται ή αποδίδονται μερίδια κινητής και ακίνητης περιουσίας σε κληρονόμους συγγενείς των θανόντων. Τα ίδια αυτά κείμενα μας δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή, η οποία βασιζόταν στην εξ αίματος συγγένεια και για την καταγραφή των διαθηκών που γινόταν εντός των μητροπόλεων με τη σύμφωνη γνώμη του Μητροπολίτη και των κληρικών, όπως αναγράφεται στο από το 1697 συνοδικό γράμμα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας ΑΠΘ

Ανταποκρίσεις από τα Τρίκαλα κατά την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν ποικίλες δημοσιογραφικές ανταποκρίσεις που περιγράφουν τα Τρίκαλα, είτε από τυχαίες επισκέψεις στην περιοχή είτε με αφορμή την εκεί παρουσία ανταποκριτών στις πολεμικές συρράξεις του 1885 και του 1897. Εκτός από τις γνωστές ανταποκρίσεις του Χρήστου Χρηστοβασίλη (που ζει άλλωστε στην περιοχή), θα παρουσιαστούν οι ανταποκρίσεις του δημοσιογράφου και πολιτικού Θεόδωρου Βελλιανίτη, του σημαντικού νομικού Νικόλαου Μαντζαβίνου, του πολιτευτή και δημοσιογράφου Γ. Φραγκούδη, του δημοσιογράφου Κ. Αυγέρη κ.ά.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-SEIBT

Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας και Σιγιλλογραφίας

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Ο ιστοριογεωγραφικός χώρος και η κοινωνία της Θεσσαλίας κατά την βυζαντινή εποχή με ιδιαίτερη έμφαση τις μαρτυρίες των σφραγίδων

Οι πληροφορίες των γραμματειακών κειμένων της βυζαντινής εποχής για την Τρίκκη (μεταγενέστερα Τρίκαλα) και άλλες θεσσαλικές πόλεις είναι περιστασιακές και εντάσσονται στο πλαίσιο εξιστόρησης κεντρικών συμβάντων (ως επί το πλείστον πολεμικές επιχειρήσεις, εξεγέρσεις και στασιαστικά κινήματα) με αναφορά στην Λάρισα ως διοικητικό και εκκλησιαστικό κέντρο της Θεσσαλίας ήδη από την πρωτοβυζαντινή εποχή, όπως αποτυπώνεται στον *Συνέκδημο* του Ιεροκλέους (πρώτο τρίτο βου αι.) και στους επισκοπικούς καταλόγους. Στο πλαίσιο της ανασύνθεσης της ιστορικής γεωγραφίας και κοινωνίας της Βυζαντινής Θεσσαλίας εντάσσονται σφραγιστικές μαρτυρίες, τις οποίες θα αναλύσουμε και θα εντάξουμε στο ιστορικό πλαίσιο προέλευσής τους, εφιστώντας ιδιαίτερη προσοχή στα νεότερα δεδομένα της έρευνας. Επιπρόσθετα, θα αναφερθούμε σε ανθρωπωνύμια που σχετίζονται με τα Τρίκαλα, και τοπωνύμια ξενικής πρόελευσης που απαντώνται στην συγκεκριμένη περιοχή κατά την βυζαντινή περίοδο.

ΕΛΕΝΗ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ

Δρ. Βυζαντινής Αρχαιολογίας -

ΕΔΙΠ Τμήμ. Ιστορίας-Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων

Υστεροβυζαντινοί σταυροί ωμοφορίου από τη Μονή του Μεγάλου Μετεώρου

Στα μέσα του 14ου αι. ιδρύεται, όπως είναι γνωστό, η Μονή του Μεγάλου Μετεώρου με πρώτο κτίτορα τον Όσιο Αθανάσιο και δεύτερο τον βασιλέα – μοναχό Ιωάννη / Ιωάσαφ Ούρεση Παλαιολόγο (1380 - περίπου 1422/23), αδελφό της δέσποινας των Ιωαννίνων Μαρίας Αγγελίνας Δούκαινας Παλαιολογίνας (1366-1394), η οποία του προσφέρει αδρή τη βοήθειά της και εμπλουτίζει το νέο μοναστήρι με πολλά κειμήλια.

Στο νέο σκευοφυλάκιο της μονής εξέχουσα θέση κατέχουν κάποια εκκλησιαστικά χρυσοκεντήματα, που, πιθανώς, ανήκουν στην εποχή αυτή: ιερατικά άμφια, λειτουργικά και διακοσμητικά πέπλα, όπως, ίσως, και οι δύο υπό εξέταση χρυσοκέντητοι σταυροί με τη Σταύρωση και τη Μεταμόρφωση. Τα επιθήματα αυτά είναι ό,τι απέμεινε από το χρυσοκέντητο ωμοφόριο, το οποίο είχε αφιερωθεί στη μονή. Οι σωζόμενες παραστάσεις είναι κεντημένες πάνω σε καστανό ολοσηρικό ύφασμα, το οποίο διατηρείται ελάχιστα και αφήνει άνετα να διαφαίνεται η σιτόχρωμη βαμβακερή υποστήριξή του, το “αστάρι”. Παρά τις φθορές, που εντοπίζονται στα γυμνά κυρίως μέλη των μορφών, η διατήρηση των παραστάσεων είναι αρκετά καλή.

Τα επιθήματα αυτά, έργα, ίσως, της τελευταίας περιόδου του “Δεσποτάτου”, αντικατοπτρίζουν την εποχή λίγο πριν από το τέλος και των ειρηνικών χρόνων στα Ιωάννινα, που σηματοδοτείται με τον θάνατο της Μαρίας Αγγελίνας, στις 28 Δεκεμβρίου του 1394 και την οριστική κατάληψη της Θεσσαλίας στα 1393 από τους Τούρκους.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ

Αρχαιολόγος – Δρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων

Εισαγωγή στην αρχαιολογία της αναρρίχησης στα Μετέωρα

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να εισαγάγει την έννοια ενός νέου μεθοδολογικού εργαλείου στη μελέτη της ιστορίας της περιοχής των Μετεώρων, με πιθανή εφαρμογή σε αντίστοιχα περιβάλλοντα. Η αναρρίχηση αποτελεί μια δραστηριότητα στην οποία οι ντόπιοι κάτοικοι φαίνεται να επιδίδονταν διαχρονικά και είναι χάρη σ’ αυτή που ο χώρος των Μετεώρων απέκτησε μεταξύ άλλων τον σημερινό του χαρακτήρα και κατ’ επέκταση ονομασία. Μέσα από μια σειρά ενδεικτικών ευρημάτων εξετάζονται εκφάνσεις του βίου των κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι κατάφεραν να επιβληθούν σ’ ένα «ακραίο περιβάλλον».

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΟΥΛΟΥΛΗΣ

Φιλολόγος-Δρ Βυζαντινής Τέχνης Παν/μίου Ιωαννίνων

Κτίτορες μονών της Δυτικής Θεσσαλίας του 14ου αι. αφιερωμένων εις την Μεταμόρφωση του Σωτήρος: Ιδιαίτερη αναφορά στην Μονή Δουσίκου

Το φαινόμενο να ιδρύονται μονές της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στη Θεσσαλία τον 14ο αι. έχει σχέση με τη διάδοση από το Άγιον Όρος της ανανεωμένης τότε νηπτικής παράδοσης, γνωστής ως «Ησυχασμός», όπως οργανώθηκε από τον Γρηγόριο Σιναΐτη (περ.

1320 κ.ε). Ως αφετηρία εξελίξεων προσδιορίζεται το γεγονός ότι το 1333 αναλαμβάνει μητροπολίτης Λαρίσης με έδρα τα Τρίκαλα ο Αντώνιος, πρώην μοναχός της Αγιορείτικης Μεγίστης Λαύρας, κέντρου του Ησυχασμού.

Καταγράφονται οι εξής περιπτώσεις:

1. Περί το 1335 στους Σταγούς ο Αθανάσιος, που προήλθε από τον πυρήνα των ησυχαστών, εγκαθίσταται στο σπήλαιο των Ταξιαρχών στον Στύλο με τον γέροντά του Γρηγόριο Κων/πολίτη, ο οποίος είναι το ίδιο πρόσωπο με τον γέροντα του Γρηγορίου Παλαμά στα αγιορείτικα Γλωσσία πριν από το 1325, τον εκ Κων/πόλεως Γρηγόριο Δριμύ. Για 10 χρόνια ο Γρηγόριος θα επιδοθεί σε δημόσιο κήρυγμα προς τον λαό. Ο Αθανάσιος όμως ήδη είχε αφήσει τον Στύλο και ίδρυσε δικό του κελλί στον Πλατύλιθο ή Μετέωρο (π. 1343/4), αφιερωμένο αρχικά στη Θεοτόκο Μετεωρίτισσα. Στην περίοδο μετά το 1348, οργανώνει κοινόβιο και ιδρύει νέο καθολικό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.

2. Λίγο πριν από το 1336 στην περιοχή της Μονής Μεγάλων Πυλών (Πόρτα Παναγιά), που είχε ιδρύσει ο σεβαστοκράτορας Ιωάννης Α΄ των Νέων Πατρών (π.1283), όπου ο ίδιος εκάρη ως μοναχός Νείλος και ετάφη, ιδρύεται ένα μετόχι του Σωτήρος «μετά τῶν ἐκ θάθρων ἀνοικοδομηθέντων παρὰ τῶν τοιούτων μοναχῶν περὶ αὐτὸν [τόν ναό] ὁσπητίων», τονίζει στο χρυσόβουλλό του ο Ανδρόνικος Γ΄ (1336) [Δ. Σοφιανός, *Τρικαλινά*, 9 (1969), 7-27]. Την μονή αυτή θα ανανεώσει ο Αλέξιος Ἄγγελος Φιλανθρωπηνός προ του 1393 ως πατριαρχική, και θα γίνει η νέα έδρα της μονής Μεγάλων Πυλών.

3. Μετά το 1342 οι προύχοντες των Θεσσαλών που υποστήριζαν τον φίλο των «Ησυχαστών» Ιωάννη ΣΤ΄ Καντακουζηνό, θα πετύχουν να αναλάβει τη Θεσσαλία ο ανεψιός του Ιωάννης Ἄγγελος Πικέρνης. Ο Ιωάννης Ἄγγελος είχε σχέση με τη μονή Θεοτόκου Ολυμπιώτισσας στην Ελασσόνα, όπου και ετάφη. Στη δεκαετία 1320 είχε κτισθεί το νέο καθολικό της Μεταμορφώσεως, για να ιστορηθεί στην επόμενη δεκαετία με ένα σύνολο, το καλύτερο σε ποιότητα σε όλα τα Βαλκάνια αυτή την περίοδο. Το πρόγραμμα εισηγήθηκε ένας ανώνυμος υπεύθυνος (ηγούμενος) που είχε άμεση σχέση με το Άγιον Όρος. Το 1336 εκδόθηκε πάλι από τον Ανδρόνικο Γ΄ χρυσόβουλλο υπέρ της μονής, ενώ το 1342 θεωρείται ήδη πατριαρχική.

4. Ο Ιωάννης Ἄγγελος θα ιδρύσει και μία άλλη μονή του Σωτήρος μετόχι της μονής Θεοτόκου Ελεούσας Λυκουσάδας στο Φανάρι, τη δεύτερη μεγάλη μονή του σεβαστοκράτορα Ιωάννη Α΄ και της συζύγου του μοναχής Υπομονής. Το μετόχι αυτό βρισκόταν στη σημερινή Μεταμόρφωση Καρδίτσας.

5. Ένα ακόμη μετόχι της Μονής Λυκουσάδας, αφιερωμένο στον Σωτήρα, θα είναι στο Περλιάγκο της ορεινής Καλαμπάκας, ιδρυθέν πριν από το 1348.

6. Ο δεσπότης Νικηφόρος Δούκας Ορσίνης, γαμπρός του Ιωάννη ς΄ Καντακουζηνού, ελέγχοντας τη Θεσσαλία στα 1356-1359 με έδρα τα Τρίκαλα, θα ιδρύσει άλλη μία μονή του Σωτήρος. Ταυτίζεται με τον βυζαντινό ναό στην κοινότητα Σωτήρα λίγο έξω από τα Τρίκαλα.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΕΛΗΚΑΡΗ

Καθηγήτρια Μεσαιωνικής Ιστορίας των Σλαβικών Λαών ΑΠΘ

Η διαμόρφωση των Σλαβικών τοπωνυμίων στην περιοχή Τρικάλων

Σλαβικά τοπωνύμια, μικροτοπωνύμια, υδρωνύμια και ορεωνύμια απαντώνται σχεδόν σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Όσον αφορά την περιοχή των Τρικάλων ήδη από τον Μεσαίωνα εμφανίζονται σε πηγές σλαβικές γεωγραφικές ονομασίες που δηλώνουν την παρουσία σλαβικού πληθυσμού, αν και δεν μαρτυρείται η εγκατάσταση συγκεκριμένου σλαβικού φύλου. Μάλιστα κατά τον 14ο αιώνα υπήρξε έντονη σερβική επίδραση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ονόματα οικισμών πριν τις μετονομασίες των

αρχών του 20ού αιώνα, όπως Κονισκός, Δολιανά, Δούπιανη, Βοϊβόδα, Λεπενίτσα, Λέστενο, Ράχοβο, Τύρνα, το όρος Κόζιακας κ.ά.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

ΜΑ "Ορθόδοξη Θεολογία" & "Ιστορία και Διδακτική της Ιστορίας"

Ιερές Μονές και μοναχοί των Τρικάλων στην Ελληνική Επανάσταση του 1821

Η προσφορά των Ιερών Μονών διαχρονικά στην πορεία του ελληνικού έθνους έχει απασχολήσει την σύγχρονη ιστοριογραφία και την εκκλησιαστική ιστορία. Παραμένει όμως πάντοτε ένα ανοικτό θέμα για περαιτέρω έρευνα και μελέτη. Οι πτυχές και οι οπτικές αυτού του αντικειμένου παρέχουν ευρύ πεδίο για ανίχνευση νέων πηγών και στοιχείων που συμβάλλουν στην προσέγγιση όψεων αυτού του εκκλησιαστικού θεσμού.

Η παρουσία και η συμβολή του Μοναχισμού επηρέασε βαθιά όχι μόνον την ιστορική συνέχεια του Ελληνισμού, αλλά και το καθόλα πολιτικοοικονομικό σκηνικό των Βαλκανίων και της Ανατολής, καθώς τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν (19^{ος} αιώνας) εκείνη την περίοδο αλλά και αυτά που ακολούθησαν, διαφοροποίησαν τον παγκόσμιο χάρτη και σηματοδότησαν την αρχή του τέλους μιας μακράς περιόδου οθωμανικής κατάκτησης σε ευρωπαϊκά εδάφη.

Οι Ιερές Μονές και οι μοναχοί των Τρικάλων συμμετείχαν στην ελληνική επανάσταση και παρόλο που τα επαναστατικά κινήματα στη Θεσσαλία ήταν όλα σύντομης διάρκειας, γιατί γρήγορα οι Οθωμανοί τα κατέπνιξαν, όμως κατάφεραν να δώσουν όλο εκείνο το χρονικό διάστημα στους Ρουμελιώτες και στους Μοραίτες ώστε να προλάβουν να οργανωθούν και να στεριώσουν τον Αγώνα. Η συμβολή τους στην εθνεγερσία υπήρξε σημαντική.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ιστορικός - Δρ Παν/μίου Paris (Sorbonne)

Κλέφτες, έμποροι και νοικοκυραίοι: Η πρακτική των Στορναραίων πριν από το 1821

Η γνωστή οικογένεια των Στορναραίων, αρματολών από τα χωριά του Ασπροποτάμου, εκτός της συμμετοχής της στον Αγώνα, είχε και σημαντική δράση κατά την ύστερη Τουρκοκρατία. Η διαπλοκή του αρματολισμού με την κοινοτική ζωή και κυρίως με την εμπορική πρακτική ήταν σημαντικός παράγων της εμπορικής διακίνησης. Η διακίνηση αυτή, απειλούμενη συνήθως από τη ληστεία, έβρισκε προστασία από τις ένοπλες αρματολικές δυνάμεις, οι οποίες ενεργούσαν έτσι και ως ένα ιδιότυπο τελωνείο της χερσαίας εμπορικής διακίνησης. Επομένως, έχουμε εδώ ένα σημαντικό αντίβαρο της αρματολικής πρακτικής, έναντι της δράσης των κλεφτών.

ΗΛΙΑΣ ΖΑΛΑΒΡΑΣ

Δασολόγος - τ. Δασάρχης

Η καθοριστική συμβολή της Δασικής Υπηρεσίας στην προστασία-ανόρθωση των δασικών οικοσυστημάτων του Νομού Τρικάλων, ιδίως μετά το 1950 και η παράλληλη οικονομική ανάπτυξή του

Ο Νομός Τρικάλων με δασικά εδάφη που καλύπτουν το 70% της έκτασής του, με μοναδικά για την χώρα μας δασικά οικοσυστήματα δρυός, ελάτης, οξυάς, μαύρης και λευκόδε-

μης πεύκης, είναι από τους πρώτους που προκάλεσαν το ενδιαφέρον της πολιτείας (1900) και με τα προϊόντα τους (ξύλεια οικοδομών, στρωτήρες σιδηροδρόμων, σταφιδοκιβώτια, ξυλοκάρβουνα κλπ) στήριξαν το φτωχό τότε Ελληνικό κράτος.

Μέχρι το 1950 λόγω της εμπόλεμης κατάστασης αλλά και του λαϊκισμού των εκάστοτε κυβερνήσεων, η Δασική Υπηρεσία είχε πολλές μεταπτώσεις με χειρότερη την κατάργησή της με τον νόμο ΙΧΓ/1877 και την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της στην Χωροφυλακή. Ακολούθησαν αποψιλωτικές-ληστρικές υλοτομίες με οικτρά αποτελέσματα στη δομή, ιδίως των δασών δρυός και ελάτης.

Με την ειρήνευση της χώρας και την λειτουργία προτύπου δασοπονίας στο πανεπιστημιακό δάσος Πετρουλίου, στήθηκε και στα δάση της περιοχής μας η **λελογισμένη** διαχείριση, με προσήλωση στην εφαρμογή του αξιώματος της **αειφορίας των καπώσεων**. Μέχρι περίπου το 2000 στον Νομό Τρικάλων έγιναν με αυτεπιστασία έργα διευθέτησης χειμάρρων, δασικής οδοποιίας, αναδασώσεων. Ενώ στον νομό λειτουργούσαν πάνω από εξήντα βιομηχανίες ξύλου.

Σήμερα η Δασική Υπηρεσία υπολειτουργεί. Προβάλλει όμως επείγουσα η ανάγκη επανασύστασής της, ιδίως του τομέα προστασίας και πρόληψης του κινδύνου των πυρκαγιών.

ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΗΣΗ

Φιλόλογος – Msc Οργάνωση και Διοίκηση Εκπαίδευσης

Το πρώιμο ποιητικό έργο της Τρικαλινής Ιφιγένειας Γκίκα – Κοπάδη

Η παρούσα εισήγηση διερευνά το πρώιμο ποιητικό έργο της Ιφιγένειας Γκίκα – Κοπάδη, με επίκεντρο την αποτύπωση των θεματικών σταθερών και των αισθητικών προσανατολισμών που συγκροτούν τη λογοτεχνική της ταυτότητα κατά τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας της. Η ανάλυση δομείται κυρίως γύρω από τους άξονες της θεματολογίας, των ευρωπαϊκών –κυρίως δυτικών– λογοτεχνικών ρευμάτων, ως επιδραστικών στοιχείων στο έργο της Τρικαλινής ποιήτριας, και κατ' επέκταση στον άξονα της διακειμενικότητας που τα στοιχεία αυτά διαμορφώνουν. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επιρροή του ρομαντισμού, του παρνασσισμού και του συμβολισμού, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο τα στοιχεία αυτά ενσωματώνονται ή μεταπλάθονται στις ποιητικές της συνθέσεις, αξιοποιημένα στις δικές της ποιητικές ανάγκες. Η μελέτη αφορά στην ποιητική συλλογή **«Γιούλια»**, πρωτοεκδοθείσα το 1912 στα Τρίκαλα από την εφημερίδα **«Αναγέννησις»**, όταν η ποιήτρια ήταν μόλις 23 ετών. Τα **«Γιούλια»**, η πρώτη ποιητική συλλογή στη Θεσσαλία, αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα της αρχικής δημιουργικής της φάσης και αποκαλύπτουν τα πρώτα ίχνη της ποιητικής της ταυτότητας.

ΓΕΩΡΓΙΑ (ΤΖΙΝΑ) ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

Καθηγήτρια ΠΤΔΕ Παν/μίου Αθηνών

Η ποίηση στην εφημερίδα των Τρικάλων «Θάρρος» (1915-1940)

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη συμβολή της εφημερίδας **«Θάρρος»** των Τρικάλων στη λογοτεχνική ζωή. Αντλώντας στοιχεία από τη συστηματική μελέτη των φύλλων της εφημερίδας, εστιάζει στα ποιήματα που φιλοξενούσε, αναδεικνύοντας τις επιμέρους τάσεις και τις λογοτεχνικές επιλογές, τα ρεύματα και τις αισθητικές αξίες της εποχής της.

Σκοπός της ανάλυσης είναι η ανάδειξη της εφημερίδας ως βήματος έκφρασης, αλλά και ως μέσου διάδοσης της ευρύτερης λογοτεχνικής παραγωγής της εποχής. Ειδικότερα, η έρευνα εστιάζει στα εξής σημεία:

- Τα χαρακτηριστικά της δημοσιευμένης ποίησης: Παρουσιάζονται τα θεματικά μοτίβα, οι στιχουργικές μορφές και οι επιρροές που διακρίνουν τα ποιήματα της συγκεκριμένης περιόδου.
- Η ταυτότητα των ποιητών: Ερευνάται η προέλευση των ποιητών, η σχέση τους με τον τοπικό ή ευρύτερο λογοτεχνικό και κοινωνικό ή ιστορικό χώρο, καθώς και η παρουσία τους σε άλλους λογοτεχνικούς κύκλους της εποχής.

Τα αποτελέσματα της έρευνας φιλοδοξούν να καταδείξουν τον ρόλο της εφημερίδας «Θάρρος» ως ποιητικού φορέα, αλλά και ως σημαντικού μέσου για την καλλιέργεια και προώθηση της ποίησης στην επαρχία. Μέσα από την ανάλυση των ποιητικών της στηλών, αναδεικνύεται η δυναμική της λογοτεχνικής παραγωγής, δίνοντας νέα διάσταση στην ιστορία του ελληνικού Τύπου και της λογοτεχνίας στην περιφέρεια.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΠΑΝΙΑΡΗΣ

Δρ Ψηφιακής Λαογραφίας - Δ/ντής Δ/θμιας Εκπ/σης Τρικάλων

Από το Υλικό στο Ψηφιακό: Η Καραγκούνικη Φορεσιά ως Στοιχείο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η εξέλιξη των ψηφιακών τεχνολογιών έχει φέρει σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται, προβάλλεται και τεκμηριώνεται ο λαϊκός πολιτισμός. Η ανάγκη για ευρύτερη και πιο άμεση πρόσβαση σε πολιτιστικά αγαθά και στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς έχει οδηγήσει στη χρήση σύγχρονων εργαλείων και εφαρμογών που ενισχύουν τη διάδραση και τη συμμετοχή του κοινού.

Σε αυτό το πλαίσιο, αξιοποιούνται ελληνικά και διεθνή αποθετήρια, μαθησιακά αντικείμενα, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εικονικά μουσεία, ψηφιακές αφηγήσεις και άλλες δυνατότητες του web 2.0, προκειμένου να ενισχυθεί η πολιτιστική εμπειρία και να διασφαλιστεί η προσβασιμότητα του υλικού σε περισσότερους χρήστες.

Η παρούσα εισήγηση προτείνει ενδεικτικές μεθόδους για τη δημιουργία διαδραστικού πολυμεσικού υλικού τεκμηρίωσης της Καραγκούνικης φορεσιάς. Παράλληλα, παρουσιάζονται ψηφιακά εργαλεία και διαδικτυακές εφαρμογές που μπορούν να διευκολύνουν την πρόσβαση ενός ευρύτερου κοινού μέσω του διαδικτύου, εστιάζοντας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φορεσιάς ως στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς – όπως οι διαδικασίες κατασκευής, οι τεχνικές προετοιμασίας, οι συμβολισμοί και ο ιδιαίτερος τρόπος ένδυσης.

ΘΑΝΑΣΗΣ Ν. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

Δρ Επιστημών της Αγωγής - Κριτικός Θεάτρου

Το Θέατρο για παιδιά και εφήβους στα Τρίκαλα του Μεσοπολέμου

Στα Τρίκαλα ευδοκίμησε το Σχολικό Θέατρο και στον Μεσοπόλεμο (όπως και σε προηγούμενες και επόμενες ιστορικές περιόδους), αφού είναι διαπιστωμένο από την ιστορική έρευνα, ότι ανέβηκαν αρκετές θεατρικές παραστάσεις σε σχολικές αίθουσες, αλλά και σε ιδιωτικούς χώρους, όπως π.χ. στους κινηματογράφους «TITANIA» και «REX» και στα θέατρα «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ» και «NEON KENTRON» κ.ά.

Η ανακοίνωση θα περιέχει σύντομες αναφορές στο θέατρο για παιδιά και εφήβους στο θεσσαλικό χώρο και ιδιαίτερα στα Τρίκαλα, και ειδικότερα στη θεματολογία των θεατρικών κειμένων που ανέβηκαν σε παραστάσεις, ενδεχομένως και σε κριτικές θεάτρου (ελπίζουμε να βρεθούν σε τρικαλινές εφημερίδες του Μεσοπολέμου, όπως η

«ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ» και το «ΘΑΡΡΟΣ»), αλλά και σε θεατρικές παραστάσεις, με αναφορές σε εκπαιδευτικούς/σκηνοθέτες, μαθητές/ηθοποιούς κ.λπ.

Ελπίζουμε ότι από την έρευνά μου θα προκύψουν νέα αποκαλυπτικά στοιχεία, που δεν κατόρθωσαν να εντοπίσουν παλαιότεροι ερευνητές, όπως οι Φώτης Νικ. Βογιατζής, Μαρούλα Κλιάφα κ.ά., τους οποίους θαυμάζω για τα πλούσια και αξιόλογα επιτεύγματά τους στην έρευνα και μελέτη της Ιστορίας των Τρικάλων.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ

τ. Καθηγητής Ιονίου Παν/μίου- PH. D., Birmingham University

Αφηγήματα από τη ναζιστική Κατοχή και τον Εμφύλιο Πόλεμο στην περιοχή Τρικάλων

Τα αφηγήματα που επιθυμώ να παρουσιάσω στο Συνέδριο είναι χρονικά, τα οποία αναφέρονται κυρίως στην εποχή της ναζιστικής κατοχής της Ελλάδας (1941-44) και στον Εμφύλιο Πόλεμο (1946-49) που ακολούθησε.

Μερικά από τα αφηγήματα αυτά εξιστορούν γεγονότα που τα έζησα ο ίδιος στα βουνά της Δυτικής Θεσσαλίας αλλά και στην πεδιάδα της, όταν ήμουν μικρό παιδί. Αποτελούν προσωπικά βιώματα και μαρτυρίες.

Στο πρώτο μέρος - ενότητα των 12 αφηγημάτων- προβάλλει, ανάμεσα στις άλλες βαρβαρότητες των ναζιστικών στρατευμάτων Κατοχής, η τραυματική εμπειρία που δοκίμασα, όταν είδα να καίγεται το γενέθλιο ορεινό χωριό μου, η Μεσοχώρα Τρικάλων.

Το δεύτερο μέρος αποτελείται από άλλη μία 12άδα αφηγημάτων και σημαδεύεται από εξιστορήσεις σχετικές με την περίοδο του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα, όπως ήταν το διαβόητο *παιδομάζωμα* που έκαναν οι αντάρτες. Δηλαδή, η διά της βίας απαγωγή και εκτόπιση πάνω από 28.000 Ελληνόπουλων σε χώρες του «Σιδηρού Παραπετάσματος». Τότε, και ο ίδιος κινδύνευσα να οδηγηθώ εκεί, γλίτωσα όμως, χάρη σε ένα τέχνασμα.

Ελπίζεται ότι η γεύση, που θα αφήσουν στους σημερινούς ακροατές και αργότερα αναγνώστες τα αφηγήματα αυτά, ιδιαίτερα των δύο πρώτων ενοτήτων, δεν θα είναι τόσο πικρή, όσο εξακολουθεί να είναι για εμένα που έζησα τα γεγονότα αυτά και τα περιέγραψα. Γι' αυτό στις περιπτώσεις και των δύο πρώτων ενοτήτων το κραυγαλέο και βροντόφωμο σύνθημα είναι: **Ποτέ πια πόλεμος!**

Όλες οι ιστορίες είναι σκόπιμα σχεδιασμένες σύντομες, αφού «*οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ*», δηλαδή, το πολύ δεν σημαίνει ότι είναι και καλό. Ο αρχαίος ποιητής Καλλίμαχος έγραψε: «*Οὐδὲν ἀμάρτυρον αἰείδω*», που σημαίνει: Δεν γράφω για κάποιο γεγονός στο οποίο δεν υπήρξα μάρτυρας. Το ίδιο επιδίωξε να κάνει και ο συντάκτης αυτών των αφηγημάτων αυτών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΖΑΣ

Αναπλ. Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών

Αφηγήσεις ζωής Τρικαλινών μεταναστών στην Αθήνα (Από το Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ): Από την αφηγηματικότητα στη λογοτεχνικότητα

Η ανακοίνωση εξετάζει τις αφηγήσεις ζωής Τρικαλινών εσωτερικών μεταναστών που εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα, όπως αυτές διασώζονται στο Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Μέσα από προσωπικές μαρτυρίες αναδεικνύονται οι λόγοι που οδήγησαν στη μετανάστευση, όπως η αναζήτηση εργασίας, οι κοινωνικοοικονομικές δυσκολίες και η επιθυμία για

καλύτερες συνθήκες ζωής. Οι αφηγήσεις δεν περιορίζονται μόνο στη ρεαλιστική καταγραφή γεγονότων, αλλά φέρουν έντονα στοιχεία αφήγησης, συναισθημάτων και προσωπικής ερμηνείας.

Έτσι, το βιωματικό υλικό ξεπερνά την απλή μαρτυρία και αγγίζει τα όρια της λογοτεχνικής δημιουργίας. Η αφήγηση γίνεται χώρος μνήμης, αναστοχασμού και ανακατασκευής της ταυτότητας των αφηγητών. Παράλληλα, αποτυπώνονται οι δυσκολίες ένταξης στην πρωτεύουσα, οι συγκρούσεις ανάμεσα στην τοπική και την «ομοιογενή» αστική κουλτούρα, αλλά και οι δεσμοί που διατηρούν με την ιδιαίτερη πατρίδα τους.

Οι μαρτυρίες του αρχείου λειτουργούν ως πολύτιμη πηγή για τη μελέτη της προφορικής ιστορίας και του τρόπου που οι άνθρωποι μετατρέπουν τις εμπειρίες τους σε αφηγηματικά σχήματα. Η γλώσσα, οι εικόνες και οι μεταφορές που χρησιμοποιούνται προσδίδουν αισθητική διάσταση στο περιεχόμενο. Έτσι, η απλή καθημερινή αφήγηση αποκτά λογοτεχνική υφή και προσφέρει ευρύτερο υλικό για λαογραφική και ανθρωπολογική ανάλυση.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΗ

Δικηγόρος- ΜΑ Εμπορικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Ιστορία υπό κλίμακα- Μαρτυρίες από την περίοδο της Κατοχής στα Τρίκαλα

Η Ιστορία, ως αντικειμενική και καθολική καταγραφή των γεγονότων, απαλλαγμένη από συναισθήματα και υποκειμενικές εκτιμήσεις, μεταφέρει με τρόπο επιστημονικό και ουδέτερο τις πληροφορίες που ανασυνθέτουν την πραγματικότητα περασμένων εποχών. Μία διαφορετική οπτική των επιμέρους γεγονότων προσφέρουν οι μαρτυρίες όσων τα έζησαν από κοντά, γιατί μέσα από αυτές ξεδιπλώνεται το συναίσθημα και αποκαλύπτεται το βαθύ αποτύπωμα, συχνά τραυματικό, που άφησαν τα γεγονότα αυτά στον ψυχισμό τους. Η Ιστορία τότε αποκτά αμεσότητα, φέρνοντας πιο κοντά τον άνθρωπο του σήμερα στους πρωταγωνιστές και δευτεραγωνιστές του παρελθόντος. Με τον τρόπο αυτό, καταλύεται η αποστασιοποίηση που γεννά η χρονική απόσταση.

Μία τέτοια ευκαιρία θέασης ιστορικών περιστατικών της περιόδου της Κατοχής στα Τρίκαλα προσφέρουν οι καταγραφές των προσωπικών βιωμάτων του παππού μου Βασίλη Θεοδ. Πουλιανίτη, συμβολαιογράφου Τρικάλων, καθώς και του αδελφού του Απόστολου, αντιστασιακού Εφέτη Ε.Τ., οι οποίοι απεβίωσαν αμφότεροι σχεδόν αιωνόβιοι, χωρίς ποτέ να ξεχάσουν τα τραγικά γεγονότα που βίωσαν. Η ύπαρξη των δύο αρχείων είναι σημαντική και για τον λόγο ότι επιτρέπει τη διασταύρωση των γεγονότων που αναφέρονται σ' αυτά, ιδίως εκείνων που είναι λιγότερο γνωστά στην τοπική ιστορία.

Βάσει χρονολογικής σειράς, το μπλόκο του Πυργετού παρουσιάζεται πρώτο. Έλαβε χώρα τα ξημερώματα της 18ης Απριλίου του 1944, όταν οι Γερμανοί παρέταξαν όλους τους άντρες της κοινότητας μπροστά στο απόσπασμα. Μια σειρά απρόσμενων περιστατικών συνετέλεσε στο να αποφευχθεί ένα παρ' ολίγον ολοκαύτωμα, για λόγους που παραμένουν αδιευκρίνιστοι μέχρι σήμερα και καταλείπουν, για τον λόγο αυτό, ευρύ πεδίο ερμηνειών που κυμαίνονται από θεολογικής φύσης εξηγήσεις μέχρι το τυχερό και μέχρι την υπόθεση ότι και οι ίδιοι οι Γερμανοί που συμμετείχαν, επιδίωξαν να αποφύγουν εύσημα τη μαζική εκτέλεση του πληθυσμού.

Την ίδια ημέρα, ακολούθησε το συγκλονιστικό γεγονός του απαγχονισμού των πέντε μελών της ΕΠΟΝ στην πλατεία Ρήγα Φεραίου των Τρικάλων. Αλγεινή εντύπωση προκαλεί το μίσος των δωσιλόγων, η εμμονή τους στην εκτέλεση της ποινής ακόμη κι όταν ο βρόγχος του Κωνσταντίνου Σύρμπα λύθηκε δύο φορές. Οι αιχμάλωτοι του μπλόκου του Πυρ-

γετού εξαναγκάστηκαν να παρακολουθήσουν τον απαγχονισμό, χωρίς να γνωρίζουν ποια θα ήταν η δική τους μοίρα.

Στις 12 Σεπτεμβρίου του 1944, όταν πλέον η Γερμανία υποχωρούσε σε όλα τα μέτωπα, ομάδες της Αντίστασης επιτέθηκαν κατά των Γερμανών στα Τρίκαλα, ένα γεγονός εν πολλοίς άγνωστο, το οποίο αξίζει να καταγραφεί στη συλλογική μνήμη ως μία ακόμη γενναία προσπάθεια αποτίναξης του κατοχικού ζυγού. Η βιωματική καταγραφή της προσωπικής εμπειρίας του έφηβου τότε Απόστολου είναι καθηλωτική, καθώς περιγράφει διαδοχικές καταστάσεις αγωνίας, κινδύνου, εφιαλτικής ησυχίας και εν τέλει, επιστροφής στην αγκάλη της οικογενειακής εστίας, η οποία όμως δεν μπορεί να του δώσει την ανακούφιση που έχει τόσο ανάγκη, γιατί στο μεταξύ η ίδια έχει πληγεί ανεπανόρθωτα.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΛΙΤΣΑΣ

τ. Αναπλ. Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

ΕΥΔΟΚΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΔΟΥ

Δρ Ιονίου Πανεπιστημίου

Σχολεία στα Αμπελάκια Λάρισας (18ος και 19ος αι.):

Εκεί που δίδασαν Τρικαλινοί δάσκαλοι

Τα σχολεία που λειτούργησαν στα Αμπελάκια Θεσσαλίας και όπου δίδαξαν Τρικαλινοί δάσκαλοι κατά την αναφερομένη χρονική περίοδο είναι ένα θέμα που σχεδόν δεν έχει εξεταστεί και παραμένει ανοιχτό.

Στην ανακοίνωση, βάσει των υπάρχουσών πενιχρών πληροφοριών, με την βάσανο πληροφοριών που, ίσως, δεν προσέχθηκαν και με την προσκόμιση νέων πληροφοριών τεκμηριώνεται, κατά το δυνατόν, η ύπαρξη τριών (3) σχολείων στα Αμπελάκια από τα μέσα του 18ου ως τις αρχές του 20ού αιώνα.

ΝΙΚΟΣ ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ

Δρ Υφολγλωσσολογίας - Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Υφολγλωσσική προσέγγιση της στιχουργικής ταυτότητας του Βασίλη Τσιτσάνη

Ο Βασίλης Τσιτσάνης είναι αδιαμφισβήτητα ένας σημαντικός τραγουδιστής, συνθέτης και στιχουργός του 20ού αιώνα, μια σημαίνουσα φυσιογνωμία του ρεμπέτικου και του λαϊκού τραγουδιού. Στίχοι και τραγούδια του ερμηνεύτηκαν από σπουδαίες φωνές του ελληνικού λαϊκού πενταγράμμου. Στην παρούσα εργασία πρόκειται να ασχοληθούμε με τους στίχους των τραγουδιών του Τσιτσάνη, προκειμένου να περιγράψουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ποίησης και της ποιητικής της στιχουργίας του. Σκοπός μας είναι να αναδειχθούν τα υφολογικά και γλωσσικά στοιχεία που συνθέτουν τη «στιχοποιητική» του ταυτότητα, τη μοναδική του «λογοποιητική» σφραγίδα. Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη εργασία εφαρμόζονται οι αρχές της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων (corpus linguistics) και της υφομετρίας (stylometry). Βασικός στόχος μας είναι: (α) η συλλογή και η ανάλυση κειμενικών δεδομένων αναλογικά με τη συχνότητα εμφάνισης (frequency) και (β) ο σχολιασμός των σημειωσών λεξικών συνάψεων μέσω συμφραστικών πινάκων (concordances). Μεθοδολογικά, πρόκειται να εργαστούμε πάνω σε δύο άξονες: την εξ αποστάσεως προσέγγιση-ερμηνεία της κάθε λεξικής μονάδας (word token), ακολουθώντας τη σωματοκειμενικά καθοδηγούμενη ποσοτικοποίηση (corpus-driven quantification), και την εκ

του σύνεγγυς ανάγνωση-ερμηνεία του κάθε λεξικού τύπου (word type) –κυρίως μέσω των σημασιολογικών επιπέδων του– με τη χρήση συγκεκριμένου, ακολουθώντας την κειμενικά καθοδηγούμενη ποσοτικοποίηση (discourse-driven quantification). Με τον τρόπο αυτό, πρόκειται να αναδειχθούν με σαφήνεια οι σημασιολογικές και πραγματολογικές πτυχές της χρήσης της λέξεων στους λαϊκούς στίχους, οι οποίες δύνανται να συνεισφέρουν στις ευρύτερες μελέτες για τη ζωή και το έργο του Βασίλη Τσιτσάνη.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ ΜΑΝΤΖΑΝΑ

Αρχαιολόγος - Δ/ντρια ΕΦΑ Τρικάλων

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ

Αρχαιολόγος - Δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας

Οι Χιοναδίτες ζωγράφοι στις τοιχογραφίες του ναού της Αγίας Παρασκευής στο Φλαμούλι Τρικάλων

Κοντά στις όχθες του Ληθαίου ποταμού, στην άκρη του οικισμού Φλαμούλι στα νότια της πόλης των Τρικάλων, ξεχωρίζει με το μέγεθός του ο ναός της Αγ. Παρασκευής. Οικοδομήθηκε το 1812, λίγα χρόνια πριν την Ελληνική Επανάσταση και σε μια περίοδο οικονομικής ακμής της πόλης και της περιοχής. Πρόκειται για μεγάλη τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με προστώο, η οποία στο εσωτερικό φέρει τοιχογραφικό διάκοσμο, έργο των Χιοναδιτών ζωγράφων Γεωργίου και Γεωργίου, επί επισκόπου Τρίκκης Γαβριήλ. Σύμφωνα με τις επιγραφές που διατηρούνται, ο ναός *ανηγέρθη εκ θάθρων* το 1812 και *ιστορήθη* το 1817. Ο Γεώργιος που υπογράφει πρώτος στην επιγραφή αποτελούσε τον πρωτομάστορα και δάσκαλο, ενώ ακολουθεί το όνομα του συνονόματου Γεώργιου, βοηθού και μαθητή. Και οι δύο αποτελούσαν μαθητές του Μιχαήλ επίσης από τους Χιονάδες. Εκτός από την Αγία Παρασκευή ιστορούν στις αρχές του 19ου αιώνα και άλλα μνημεία, όπως το καθολικό της μονής Αγίου Νικολάου Σιαμάδων (1821). Οι τοιχογραφίες στο Φλαμούλι διακρίνονται για τις πολυπρόσωπες συνθέσεις, τον πλούσιο γεωμετρικό και φυτικό διάκοσμο, την έντονη διακοσμητική διάθεση και την αγάπη στη λεπτομέρεια.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΗΜΑΣ

Φιλολόγος- Δρ Παν/μίου Αθηνών

Ο απέραντος και διαχρονικός αρχαιολογικός χώρος του Πλατάνου Τρικάλων και η αναγκαιότητα διενέργειας συστηματικών ανασκαφών για την ανάδειξή του

Το χωριό Πλάτανος (πρώην Βάνια) είναι ένα από τα παλαιότερα χωριά του Ν. Τρικάλων και στην περιφέρειά του υπάρχουν σημαντικές αρχαιότητες, οι οποίες δεν έχουν εξερευνηθεί συστηματικά. Ο οικισμός βρίσκεται 15 χλμ. βόρεια της πόλεως των Τρικάλων, σε υψόμετρο 200 μ. περίπου και κατά την Οθωμανική Απογραφή του 1454/55 ήταν το τέταρτο σε πληθυσμό και το δεύτερο σε φοροληγτέο εισόδημα χωριό του σημερινού Ν. Τρικάλων.

Περί τα 2 χλμ. βορείως του χωριού, στην θέση Οβριάσα, υπάρχουν εμφανή ερείπια πόλεως, που άκμασε από τους κλασικούς έως τους βυζαντινούς χρόνους. Η ταυτότητα της πόλεως αυτής δεν έχει εξακριβωθεί έως τώρα.

Σε ανασκαφές που διενήργησε το φθινόπωρο του 2004 η Εφορεία Αρχαιοτήτων Καρδίτσας, υπό τον Λεων. Χατζηαγγελάκη, στην θέση “Ανάληψη-Μοναστήρια”, βορείως του

οικισμού του Πλατάνου, έχει εντοπιστεί προϊστορικός οικισμός της πρώιμης και μέσης εποχής του Χαλκού. Θεμέλιά του έχουν εντοπιστεί και στην όμορη τοποθεσία «Βούζια».

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων πραγματοποίησε το 2011-2012 ανασκαφές στην θέση “Οβριάσα”, όπου αποκαλύφθηκαν δύο τρίκλιτες παλαιοχριστιανικές (6ου αιώνα) βασιλικές παράλληλες μεταξύ τους και σε απόσταση μόλις δύο μέτρων η μία από την άλλη, καθώς και ένα άλλο κτίριο. Στην μία εκ των βασιλικών (Α) βρέθηκε μία ορθογώνια επιτύμβια στήλη με επιγραφή. Σε κοντινή απόσταση, ΒΑ αυτών, στα ριζά του υψώματος Μετερίζι υπάρχουν ερείπια από συνεχόμενα μικρά κτίρια, μάλλον καταστήματα. Στο ίδιο ύψωμα εντοπίστηκαν θεμέλια αρχαίου τείχους και σε άλλη θέση, εντός της περιφέρειας του Ελληνοκάστρου, σώζονται τα ερείπια βυζαντινού κάστρου και ναού εντός αυτού.

Στην τοποθεσία “Παναγιά”, όπου και το ομώνυμο εξωκλήσι, έχουν εντοπιστεί θέρμες (λουτρά) της Ρωμαϊκής ή Βυζαντινής εποχής. Στην συνορεύουσα με αυτή τοποθεσία “Αγιάννηδες” τον Ιούνιο του 2024, σε σωστική ανασκαφή, αποκαλύφθηκαν τα θεμέλια βυζαντινού ναού, ενώ σε μικρή απόσταση αναφέρεται η ύπαρξη σημαντικών αρχαιοτήτων. Υπάρχουν ακόμα πολλοί διάσπαρτοι τάφοι στην ευρύτερη περιοχή του Πλατάνου.

Στα ποτάμια της περιφέρειας του Πλατάνου υπήρχαν πολλά πέτρινα τοξωτά γεφύρια. Σώζεται ημικαταχωσμένο το γεφύρι στη θέση “Καμάρες”, ένα μονότοξο και αρκετά πλατύ (3,80 μ.) γεφύρι που βρίσκεται δεξιά της οδού Πλατάνου-Ριζώματος, επί παραποτάμου του Ληθαίου. Στην θέση “Κατώβρυση”, στις βόρειες παρυφές του χωριού, υπήρχε μονότοξο ψηλό γεφύρι, μέσα από το οποίο περνούσε ο αγωγός νερού που τροφοδοτούσε την τετράκρουνη βρύση, η οποία βρισκόταν στην νότια άκρη του γεφυριού. Αυτό ανατινάχτηκε το 1954.

Άλλα πέτρινα τοξωτά γεφύρια υπήρχαν παλαιότερα στις θέσεις “Παλιοκάμαρα” (επί του ρέματος Λέημονας, στον πολύ παλιό δρόμο Πλατάνου - Τρικάλων) και το “Κουτσογκέφυρο” (στην τοποθεσία “Κεραμίδι”).

Στον Πλάτανο υπάρχουν επτά ναοί (εκκλησίες), οι περισσότεροι αρκετά παλιοί: 1) *Ι.Ν. Εισοδίων της Θεοτόκου* (τέλος 16ου αι.). Μικρός μονόχωρος ναός με τοιχογραφίες των αρχών 17ου αι. και φορητές εικόνες. 2) *Ι.Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχών Μιχαήλ και Γαβριήλ* (1608). Μονόχωρος ναός. 3) *Ι.Ν. Αγ. Δημητρίου* (προ 1765). 4) *Ι.Ν. Αγ. Νικολάου* (1800). Τρίκλιτη βασιλική με τρούλλο. 5) *Ι.Ν. Αγ. Αποστόλων*. Πολύ παλιό μικρό εκκλησάκι, χωρίς τοιχογραφίες που μάλλον καταστράφηκαν. 6) *Εξωκλήσι Κοιμήσεως της Θεοτόκου*. Παλιός ναός χωρίς επιγραφή και τοιχογραφίες. 7) *Εξωκλήσι της Αναλήψεως* (1951-52). Κτίστηκε στη θέση ερειπωμένου μοναστηριού.

Υπήρχαν επίσης και αρκετές κρήνες, οι οποίες τροφοδοτούνταν από τα άφθονα πηγάια νερά του Πλατάνου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΝΤΑΦΗ

Αρχαιολόγος - Δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας

Ευρήματα εργαστηρίων παραγωγής βυζαντινής και μεταβυζαντινής κεραμικής από τις ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Τρικάλων στον αρχαιολογικό χώρο της αρχαίας Τρίκκης

Κατά την διενέργεια αρχαιολογικών ερευνών που πραγματοποιήθηκαν κυρίως από τα μέσα του 20ού αιώνα και μετά, ήρθαν στο φως αρκετές ενδείξεις για εργαστήρια κεραμικής της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου. Οι γνωστές ως τώρα θέσεις όπου εντοπίστηκε παραγωγή κεραμικής αυτής της περιόδου εντοπίζονται στο ιστορικό της κέντρο με κυριότερες αυτές που εντοπίστηκαν στην ανασκαφή της αρχαίας Τρίκκης, του «Ασκληπιείου», στα ανατολικά του μητροπολιτικού ναού του Αγ Νικολάου επί της οδού Στρ. Σα-

ράφη. Στις συνεχιζόμενες ανασκαφές από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων στη θέση αυτή έρχονται διαρκώς στο φως νέα στοιχεία για τη βιοτεχνική δραστηριότητα στο χώρο. Στα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται κλίβανοι κεραμικής, μάζες πηλού, απορρίμματα εργαστηρίου, ημίεργα αγγεία και τριποδίσκοι όπτησης, ενώ ορισμένα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα θα μπορούσαν να σχετίζονται με τη λειτουργία ενός συγκροτήματος εργαστηρίου κεραμικής.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΑΒΡΑΚΗΣ

Φιλολόγος - Υποψήφιος Διδάκτωρ ΑΠΘ

Η λογοτεχνική κριτική στο τρικαλινό περιοδικό «Μετέωρα» κατά τη μεταπολεμική εποχή (1947-1966)

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εξετάσει τον χαρακτήρα και τον τρόπο άσκησης της λογοτεχνικής κριτικής στο περιοδικό *Μετέωρα*, το οποίο εξέδιδε ο Εκδρομικός και Μορφωτικός Όμιλος Τρικάλων (ΕΜΟΤ), κατά τη μεταπολεμική περίοδο, καθώς και τις απόψεις περί λογοτεχνίας που διαμορφώνονται και κατατίθενται από την πλευρά των συνεργατών του. Δεδομένου ότι η διαμεσολάβηση ανάμεσα στον αναγνώστη και τον λογοτέχνη αποτελεί ένα από τα βασικά και διαχρονικά γνωρίσματα της νεοελληνικής λογοτεχνικής κριτικής, αξίζει να προσέξουμε την καθιέρωση και την πορεία μιας σταθερής στήλης κριτικής της τρέχουσας βιβλιοπαραγωγής –και σε ό,τι μας αφορά της λογοτεχνικής παραγωγής– σε ένα επαρχιακό έντυπο που δεν ανήκει αμιγώς στα περιοδικά λόγου και τέχνης, αλλά στοχεύει, σύμφωνα με το προγραμματικό του κείμενο, στην πνευματική αφύπνιση της ελληνικής, και ιδίως της Θεσσαλικής, επαρχίας. Επίσης, τα *Μετέωρα* δημοσιεύουν επαινετικά κείμενα που παρουσιάζουν στο αναγνωστικό κοινό τη ζωή και το έργο σύγχρονων τους κυρίως ελλήνων λογοτεχνών, μελέτες και δοκίμια αναφορικά με τη νεοελληνική λογοτεχνία, προσπαθώντας να αναδείξουν την αξία και τη συμβολή των τρικαλινών, ευρύτερα των Θεσσαλών λογοτεχνών και των συνεργατών τους στα ελληνικά γράμματα της μεταπολεμικής περιόδου, ενώ κάποτε επιχειρούν να αποτιμήσουν την αισθητική αξία του έργου μερικών προγενέστερων ήδη τότε αναγνωρισμένων νεοελλήνων και ευρωπαϊών λογοτεχνών. Μολονότι κάποιες φορές οι εκτιμήσεις ορισμένων λογίων (ειδικά για τους λογοτέχνες συντοπίτες τους) είναι άστοχες ή υπερβολικές, έχουν ενδιαφέρον για τον ερευνητή της νεοελληνικής λογοτεχνικής κριτικής και της ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Φιλολόγος - Δρ Φιλολογίας

Penios adest: Η επιβλητική εικόνα του Πηνειού ποταμού στη λατινική ποίηση

Συχνές είναι οι αναφορές στον Πηνειό ποταμό, που έχει συνδέσει το όνομά του άρρηκτα με τη Θεσσαλία, στην αρχαία ελληνική λογοτεχνία. Εκκινώντας από τον Όμηρο, ο Πηνειός είτε ως θεότητα είτε ως υδάτινο στοιχείο της φύσης είτε ως γεωγραφικό όριο απαντά σε πολλούς αρχαίους συγγραφείς της ελληνικής γραμματείας. Ιδιαίτερη όμως εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ο Πηνειός, ως θεότητα που ταυτίζεται με τον ομώνυμο Θεσσαλικό ποταμό, αναφέρεται από κορυφαίους Λατίνους ποιητές, όπως ο Κάτουλλος, ο Οβίδιος και ο Βεργίλιος. Μάλιστα στους δύο πρώτους, και ιδιαίτερα στον Οβίδιο, κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο σε χαρακτηριστικές σκηνές της ελληνικής μυθολογίας, όπως οι γάμοι του Πηλέα και της Θέτιδας στον Κάτουλλο, και η μεταμόρφωση της Δάφνης στον Οβίδιο. Η

παρουσία αυτής της εξέχουσας ποτάμιας θεότητας σε εμβληματικά έργα της ρωμαϊκής ποίησης σαφώς συνυφαίνεται με ειδολογικές και ποιητικές συνδηλώσεις, στις οποίες θα επικεντρωθεί η εισήγησή μου.

Παράλληλα, είναι εντυπωσιακό πως οι σχετικά πρόσφατες πλημμύρες και καταστροφές που προκλήθηκαν από τον “οργισμένο” ποταμό στην περιοχή των Τρικάλων και ευρύτερα της Θεσσαλίας, ανακαλούν, *mutatis mutandis*, τη μεγαλειώδη εικόνα του ποταμού αυτού στα έργα των προαναφερθέντων ποιητών. Έτσι, θα επιχειρηθεί και μια “οικολογική” ανάγνωση των χωρίων, όπου το φυσικό στοιχείο και ο άνθρωπος στην αρχαιότητα μοιάζουν να βρίσκονται σε μια άρρηκτα ισόνομη σχέση. Τελικά, οι σύγχρονοι προβληματισμοί που στρέφονται γύρω από τη θέση του ατόμου μέσα στο φυσικό περιβάλλον μπορούν να αντλήσουν πολύτιμο υλικό από την κλασική λογοτεχνία και να θέσουν τα σημερινά ζητήματα σε μια νέα βάση, η οποία δεν θα αγνοεί το πολιτιστικό παρελθόν.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΤΡΑΜΑΝΗΣ

Πολιτικός Μηχανικός

Ο γεφυροποιός άγιος Βησσαρίων και τα γεφύρια του στην ευρύτερη περιοχή Πύλης Τρικάλων

Ο άγιος Βησσαρίων, αρχιεπίσκοπος Λαρίσης και Τρίκκης, κτίτωρ της Ιεράς Μονής Δουσίκου (1490-1540) υπήρξε μία εξέχουσα μορφή της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού κατά τους χαλεπούς καιρούς της Τουρκοκρατίας. Η κοινωνική του προσφορά κατά τον σύντομο βίο του υπήρξε πολυσχιδής. Εκείνο όμως που τον έκανε να ξεχωρίσει και να τιμάται ευρέως ήταν τα πολλά και μεγάλης σημασίας γεφύρια που έκτισε στην ευρύτερη περιοχή της Πύλης Τρικάλων, διευκολύνοντας την επικοινωνία των ανθρώπων, ιδίως των ορεινών τόπων.

Την μεγάλη χορηγία, που έλαβε κατά την επίσκεψή στη Μολδοβλαχία το 1529 από τον άρχοντα του Τρυγοβίστου Γκεργκίνα Περκαλάμπου, την διέθεσε για το κτίσιμο μεγάλων γεφυρών. Αναφερόμαστε στη γέφυρα της Πύλης επί του Πορταϊκού ποταμού, της Σαρακίνας επί του Πηνειού, του Κοράκου επί του Αχελώου και της Παλαιοκαρυάς επί παραποτάμου του Πορταϊκού.

Οι γέφυρες αυτές με μεγάλα ανοίγματα, πολύ δύσκολα για την εποχή τους έργα, δείχνουν το μεγαλείο ψυχής και την πρόνοια του αγίου Βησσαρίωνος για την διευκόλυνση της επικοινωνίας ανθρώπων και αγαθών. Κατέστησε διαβατά ποτάμια αδιάβατα για μεγάλο διάστημα του έτους. Το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος δικαίως τον ονόμασε «γεφυροποιό άγιο».

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως μετά από 400-500 περίπου χρόνια - στη στενή περιοχή της Πύλης - κτίστηκαν μια σειρά γεφύρια, όπου το καθένα εκφράζει την τεχνολογία της εποχής του, συναποτελώντας με το σπουδαίο πέτρινο γεφύρι ένα “Θεματικό Πάρκο Γεφυρών” ιδιαίτερης σημασίας από πολλές πλευρές.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΑΤΡΩΝΑ

Δρ Αμερικανικής Λογοτεχνίας -

ΕΔΙΠ Τμήμ. Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ

Εκπαιδύοντας την Ελληνοαμερικανίδα αναγνώστρια: Το γυναικείο περιοδικό “Ελληνίδα” (1949-1955) και η Ιφιγένεια Κοπάδη

Η ανακοίνωση φέρνει στο προσκήνιο το μοναδικό αλλά σχετικά άγνωστο γυναικείο περιοδικό ποικίλης ύλης “Ελληνίδα” που εξέδιδε στο Manchester New Hampshire (1949-

1955) η Τρικαλινή λογία Ιφιγένεια Κοπάδη (1888-1985). Τα 56 τεύχη που διασώζονται στη Βιβλιοθήκη Αρχιεπισκόπου Ιακώβου Hellenic College Holy Cross στο Brookline, Massachusetts, αν και παραμένουν άγνωστα τόσο στο ευρύ κοινό όσο και στον ακαδημαϊκό χώρο, ξεδιπλώνουν το σημαντικό ενημερωτικό, εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό έργο της Κοπάδη που άγγιξε όπως φαίνεται χιλιάδες αναγνώστριες και αναγνώστες σε διάφορα σημεία της Βορείου Αμερικής. Εξετάζοντας για λόγους συντομίας τα πιο αξιοσημείωτα από τα άρθρα που έγραψε η εκδότρια με στόχο την πνευματική αφύπνιση και καλλιέργεια του αναγνωστικού κοινού της, η εργασία αυτή θα αναλύσει τον ρόλο της Κοπάδη στην εκπαίδευση των Ελληνίδων της Διασποράς και στη σφυρηλάτηση της γυναικείας ελληνοαμερικανικής ταυτότητας.

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ομότ. Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Η εφημερίδα «Αναγέννησις» των Τρικάλων και οι στήλες της για την ποίηση (1893-1940)

Η εφημερίδα «Αναγέννησις», από τις αρχαιότερες πρωινές, καθημερινές, ελληνικές εφημερίδες (ιδρύθηκε το 1893), κατά την πολυετή κυκλοφορία της στα Τρίκαλα ασχολήθηκε με την προβολή της ποίησης σε στήλες της, οι οποίες κατά καιρούς άλλαζαν τίτλο, ως επί το πλείστον ανάλογα με το περιεχόμενο των ποιημάτων.

Στην ανακοίνωσή μας θα σταχυολογήσουμε το υπάρχον υλικό της πρώτης τεσσαρακονταετίας της κυκλοφορίας της – υπήρξε τομή γι' αυτήν η καταστροφή των εγκαταστάσεών της από ιταλική βόμβα τον Απρίλιο του 1941.

Με την ανθολόγηση και αξιολόγηση των δημοσιευθέντων ποιημάτων, σύντομων στην πλειονότητά τους, θα εξαχθούν διάφορα συμπεράσματα, μεταξύ άλλων για τα είδη που προκρίθηκαν, τον τοπικό ή και ευρύτερο χαρακτήρα τους, τις πολιτικές προτιμήσεις του εντύπου, τους συμμετασχόντες ποιητές και την παρακολούθηση της ευρύτερης ποιητικής παραγωγής με μιμήσεις επωνύμων ποιητών ή με μεταφράσεις της ευρωπαϊκής ποίησης, ώστε να φανεί το πνευματικό αντίκρισμα στην πολιτιστική ζωή της πόλεως.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΛ. ΡΑΠΤΗΣ

Φιλολόγος - Δρ Λαογραφίας Παν/μίου Ιωαννίνων

Μύθος και λαϊκή κοσμοθεωρία των Τρικαλινών στην καθημερινή ζωή τους

Στον σύγχρονο ελληνικό λαϊκό πολιτισμό επιβιώνουν με διάφορους τρόπους πολλά πολιτισμικά στοιχεία του παρελθόντος άλλοτε ακέραια και άλλοτε διαφοροποιημένα. Άλλα από αυτά έχουν αποβάλει το αρχικό τους νόημα και έχασαν την λειτουργικότητά τους και παρόλο που δεν εξυπηρετούν καμιά ανάγκη και δεν φαίνεται να είναι οργανικό τμήμα της κοινωνίας, εντούτοις αποτελούν ακόμη ένα αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας, καθώς έχουν το λόγος τους στο συνεχές «πολιτισμικό γίνεσθαι». Ο σύγχρονος λαϊκός πολιτισμός είναι ένα συνεχές γίνεσθαι, μια διαλεκτική του παρελθόντος που επιβιώνει και των νέων στοιχείων του παρόντος όπως αυτά διαμορφώνονται κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες.

Παρακολουθώντας την καθημερινότητα των ανθρώπων όπως αυτή παρουσιάζεται μετά την δεκαετία του '50 και μέχρι σήμερα παρατηρούμε ότι άλλα από αυτά τα στοιχεία του παρελθόντος χάθηκαν εντελώς, άλλα τροποποιήθηκαν και άλλα ενσωματώθηκαν λειτουργικά στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται. Με δυσκολία, βέβαια, μπορούμε να

παρακολουθήσουμε και να εποπτεύσουμε, ιδιαίτερα σήμερα με τις ταχύτατες εξελίξεις, την απώλεια του αρχικού νοήματος και την σύγχρονη νοηματοδότησή τους. Πολλές φορές διατηρώντας αυτά το αρχικό τους τυπικό έχασαν το αρχικό τους νόημα και απέκτησαν καινούργιο ή κράτησαν πάλι ελάχιστες διασυνδέσεις με το μακρινό παρελθόν.

Επιχειρώντας μια οριζόντια τομή στα επιμέρους στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού μέσα από τα έθιμα, τους θρύλους, τις παραδόσεις, την λαϊκή σοφία, την λατρεία κτλ, όπως όλα αυτά καταγράφονται, θα ανιχνεύσουμε την κοσμοθεωρία των ανθρώπων, όπως αυτή διαμορφώθηκε στην πορεία των αιώνων κάτω από συγκεκριμένες ανάγκες και θα δούμε τον τρόπο σκέψης και ανάπτυξης της κοινωνίας και, κυρίως, τον κατευθυντήριο άξονα ή τους άξονες που όριζαν την πορεία τους και προστάτευαν το σπίτι τους, την υγεία τους, προκαλούσαν την ευγονία και προκοπή των μελών και, φυσικά, την επάρκεια των αγαθών.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ

Δικηγόρος

Δάνεια και εξοφλήσεις χρεών στην περιοχή Τρικάλων από τα τέλη του 17ου έως τις αρχές του 18ου αιώνα, σύμφωνα με τα στοιχεία του (Α΄) Κώδικα Τρίκκης

Κατά την διάρκεια της Οθωμανοκρατίας η Εκκλησία και ειδικότερα ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ήταν, με βάση τα προνόμια που παραχωρούσε ο εκάστοτε Σουλτάνος, ο πνευματικός και φυσικός αρχηγός των ορθόδοξων χριστιανών. Με τις ιδιότητες αυτές ο πατριάρχης ήταν αρμόδιος για την επίλυση όλων των ιδιωτικού δικαίου διαφορών και επί πλέον αρμόδιος για την σύνταξη κάθε είδους εγγράφου που αφορούσε τους ορθόδοξους χριστιανούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Τις παραπάνω αρμοδιότητες ο πατριάρχης ασκούσε σε δεύτερο βαθμό διά του πατριαρχικού δικαστηρίου στο οποίο προήδρευε, ενώ για τις υποθέσεις σε πρώτο βαθμό αρμόδιοι ήταν οι επιχώριοι επίσκοποι, οι οποίοι προήδρευαν στα εκκλησιαστικά δικαστήρια. Οι αποφάσεις των εκκλησιαστικών δικαστηρίων και τα κάθε είδους συμβολαιογραφικά και άλλα έγγραφα εκδίδονταν με βάση το βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, όπως αυτό αποτυπώθηκε τον 14ο αι. στα δύο έργα του Κωνσταντίνου Αρμενοπούλου, *Πρόχειρον Νόμων ή Εξάβιβλος* και *Επιτομή Κανόνων*.

Στον (Α΄) Κώδικα Τρίκκης είναι καταχωρημένες τρεις Πράξεις του μητροπολίτη Λαρίσης και Τρίκκης Παρθενίου οι οποίες αφορούν εξόφληση χρεών από κληρονομικές μερίδες και ανήκουν στα έτη 1688, 1690 και 1692 αντίστοιχα και μία Πράξη η οποία σχετίζεται με συμβιβαστική επίλυση χρηματικών διαφορών και ανήκει επίσης στον μητροπολίτη Παρθένιο του έτους 1690. Εκτός από τις παραπάνω Πράξεις στον Κώδικα είναι καταχωρημένη και μία Πράξη, η οποία αντιγράφηκε από Γράμμα του μητροπολίτη Ιωαννίνων Κλήμεντος του έτους 1702 και η οποία αναφέρεται σε εξόφληση δανείου των μονών Μεγάλου Μετεώρου, Βαρλαάμ, Αγίου Στεφάνου και Δουσίκου προς μονές των Ιωαννίνων.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ

Φιλολόγος

Απηχήσεις της συμβολιστικής τεχνοτροπίας και της γαλλικής καθαρής ποίησης στο έργο του Νίκου Παππά

Ο Νίκος Παππάς (1906-1997) είναι περισσότερο γνωστός για την ανθρωπιστική, κοινωνικώς ευαίσθητη ποίησή του. Στο έργο του, ποιητικό και δοκιμιακό, αποκηρύσσει με βδελυγμία τους “εστέτ” ποιητές οι οποίοι περιχαρακωμένοι σε έναν κήπο ωραιοπαθούς αδράνειας

αδιαφορούν για τον άνθρωπο και την κοινωνία: για τον Τρικαλινό ποιητή οι συμβολιστές τύπου Βαλερύ στένειψαν “την πελώρια έννοια του άδολου λυρισμού σε [...] άχρυσους περιορισμούς”. Πράγματι, με μία πρώτη ματιά, το έργο του, εκρηκτικά ορμέμφυτο, βρίσκεται στους αντίποδες της ποίησης εργαστηρίου που καλλιεργούσαν οι μύστες του “άδολου λυρισμού”. Ωστόσο η προσεκτικότερη εξέταση της ποιητικής εξέλιξης του Τρικαλινού ποιητή καταδεικνύει ότι οι σχέσεις του με την καθαρή ποίηση του Βαλερύ και του Μπρεμόν είναι πολύ πιο περίπλοκες απ’ όσο θα ανέμενε κανείς.

Οι πρώτες του συλλογές *Τα μάταια λόγια* (1930) και *Αιχμάλωτοι Άγγελοι* (1937) κινούνται στο κλίμα του χαμηλόφωνου συμβολισμού του Μεσοπολέμου και στον πρώιμο κριτικό-δοκιμιακό λόγο του (μία σειρά επιφυλλίδων στην *Καθημερινή*) δεν παραλείπει να αποτίσει φόρο τιμής (ομολογουμένως όχι χωρίς επιφυλάξεις) στον “*ανύπαχτο δάσκαλο*” Πωλ Βαλερύ. Ωστόσο ακόμα μετά την ρήξη του -ύστερα από την εμπειρία του πολέμου και της κατοχής- με το “κατεστημένο γεγονός της λεπτεπίλεπτης ποίησης” και τον επαναπροσανατολισμό του έργου του προς περισσότερο κοινωνικές κατευθύνσεις και την συνακόλουθη ριζική μεταμόρφωση, θεματολογική και τεχνοτροπική, που υπέστη η ποίησή του, το έργο του Νίκου Παππά διατηρεί -θα αποπειραθούμε να αποδείξουμε- έκτυπα τα σημάδια της θητείας του στον συμβολισμό και την *καθαρή ποίηση* και ότι πίσω από τις μεγαλήγορες εξάρσεις και τον επικολυρικό τόνο λανθάνει το φάσμα της *Poésie Pure*.

Την εξέλιξη της σχέσης του ποιητή με την καθαρή ποίηση και τον συμβολισμό από τις πρώτες τυπικότερες και συμβατικότερες εκφάνσεις της έως την ώριμη δημιουργία του όπου, αρθρώνοντας προσωπικότερο τόνο και αναχνεύοντας δημιουργικά διδάγματα από τα πιο ετερόκλητα ρεύματα και τάσεις ο Παππάς αρτιώνει μία από τις πιο πρωτότυπες -ακριβώς επειδή τόσο αναπάντεχη και μη προφανής- προσοικειώσεις στοιχείων της γαλλικής καθαρής ποίησης στον ελληνικό λογοτεχνικό χώρο. Θα αποπειραθούμε να ιχνηλατήσουμε στην υπό ανάληψη εργασία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΛΑΣ

Φωτογράφος – Ερευνητής

Οροθετική 1881 & 1897. Ελληνικοί και οθωμανικοί στρατιωτικοί σταθμοί στον Νομό Τρικάλων

Τα πρώτα σύνορα μεταξύ του νεοπαγούς Ελληνικού Βασιλείου και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οριστικοποιήθηκαν με τον Διακανονισμό της Κωνσταντινούπολης, ο οποίος υπεγράφη τον Ιούλιο του 1832 και επικυρώθηκε στις 30 Αυγούστου του ιδίου έτους. Σαράντα εννέα χρόνια αργότερα, μια σειρά νέων Συνθηκών και Πρωτοκόλλων οδήγησαν στη Διεθνή Σύμβαση Κωνσταντινουπόλεως τον Μάιο του 1881, η οποία παραχωρούσε στην Ελλάδα το μεγαλύτερο μέρος της Θεσσαλίας και μέρος της Ηπείρου. Νέα σύνορα χαράχτηκαν και νέα φυλάκια, σταθμοί, στρατώνες και τελωνεία εγκαθιδρύθηκαν από τις δύο χώρες ένθεν κακείθεν της συνοριακής γραμμής. Ο τυχοδιωκτικού χαρακτήρα πόλεμος της Ελλάδας κατά της Τουρκίας τον Απρίλιο του 1897 είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή της διάταξης της οροθετικής του 1881 εις βάρος της Ελλάδας και της παραχώρησης στρατηγικής σημασίας υψωμάτων στους Οθωμανούς.

Ως φωτογράφος και ερευνητής, περπάτησα επί χρόνια κατά μήκος των δύο μεθορίων και ανακάλυψα, κατέγραψα, φωτογράφισα και ταυτοποίησα έναν προς έναν όλους τους στρατιωτικούς σταθμούς των δύο χωρών.

Η ανακοίνωση αφορά στην παρουσίαση των ελληνικών και οθωμανικών στρατιωτικών κτισμάτων που ανήκουν στον Νομό Τρικάλων μέσω του οδοιπορικού μου. Θα ανα-

φερθώ σε κτίρια, τοποθεσίες, ιστορικά γεγονότα και ανθρώπινες συναντήσεις, δυσκολίες και ευτράπελα από το πολυετές ταξίδι μου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΟΥΛΑΣ

τ. Καθηγητής ΤΕΦΑΑ Παν/μίου Θεσσαλίας

Η παρουσία του ΤΕΦΑΑ Τρικάλων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στα τριάντα (30) χρόνια λειτουργίας του

Πέρασαν 30 χρόνια από τότε που ο μακροχρόνιος και επίμονος αγώνας των Τρικαλινών για την έλευση του ΤΕΦΑΑ στην πόλη μας στέφθηκε από επιτυχία.

Το ΤΕΦΑΑ των Τρικάλων έχει παρουσιάσει στα 30 χρόνια λειτουργίας του, κατά γενική ομολογία Ελλήνων και ξένων ακαδημαϊκών, εκπληκτικό ακαδημαϊκό έργο, το οποίο συνοψίζεται σε τρεις κατευθύνσεις: **στην Έρευνα, στην Ενημέρωση και στον Πολιτισμό - Αθλητισμό – Κοινωνικές Δράσεις:**

Έρευνα: Το ΤΕΦΑΑ έχει τέσσερα θεσμοθετημένα εργαστήρια: Το Κέντρο Έρευνας και Αξιολόγησης της Φυσικής Απόδοσης (ΚΕΑΦΑ), το Εργαστήριο Ψυχολογίας και Ποιότητας Ζωής, το Εργαστήριο Πληροφορικής και το Εργαστήριο Εφαρμοσμένων Επιστημών Ελευθέρου Χρόνου: Φύση, Σπορ, Τέχνες. Επίσης μέχρι τώρα έχει οργανώσει σειρά επιστημονικών συνεδρίων. Από το 2010 λειτουργεί το Διεθνές Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών (ΔΜΠΣ) στο οποίο έχουν φοιτήσει και φοιτούν φοιτητές από 43 χώρες. Σήμερα λειτουργούν στο ΤΕΦΑΑ Τρικάλων 7 Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών (ΜΠΣ).

Ενημέρωση: Οι Καθηγητές του ΤΕΦΑΑ με σειρά δημοσιεύσεων στον Τοπικό Τύπο και διαλέξεων συμβάλλουν στην ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας και όχι μόνο, σε ζητήματα που έχουν σχέση με την άσκηση, τη διατροφή, το κάπνισμα, την κλιματολογική αλλαγή κ.ά.

Αξίζει να αναφερθεί ότι τα γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύει το ΤΕΦΑΑ δεν περιορίζονται μόνο στη Φυσική Αγωγή. Οι ανάγκες της καθημερινής ζωής παγκοσμίως το ανάγκασαν να περιλάβει γνωστικά αντικείμενα που έχουν σχέση με την ιδιαίτερη γύμναση των καρδιοπαθών, των νεφροπαθών και άλλων παθολογικών καταστάσεων, την γύμναση ατόμων με κινητικές δυσκολίες, την κλιματική αλλαγή, την αθλητική διοίκηση, την γύμναση στον μαζικό αθλητισμό κ.ά.

Πολιτισμός-Αθλητισμός-Κοινωνικές Δράσεις: Στις δραστηριότητες του Τμήματος είναι και αυτές που εντάσσονται στις πολιτιστικές δράσεις. Ήδη το ΤΕΦΑΑ με τον τομέα των ελληνικών παραδοσιακών χορών, των κλασικών και μοντέρνων χορών έχει διοργανώσει αρκετές πολιτιστικές εκδηλώσεις, τόσο σε επίπεδο νομού και Θεσσαλίας, όσο και στο εξωτερικό, όπου έχει μεταβεί κατόπιν προσκλήσεως. Τα τελευταία χρόνια σε συνεργασία με την Παγκόσμια Ομοσπονδία Στίβου (World Athletics) διοργανώνει διεθνείς αγώνες στίβου με την επωνυμία "Trikala Athletics". Ακόμη οι φοιτητές του Τμήματος διοργανώνουν κάθε χρόνο εβδομάδα αιμοδοσίας

Το ΤΕΦΑΑ δεν συμβάλλει μόνο στα πνευματικά πράγματα του τόπου μας. Συμβάλλει αποφασιστικά και στην **οικονομική ενίσχυση** της περιοχής. Τα τελευταία στοιχεία (από τις τελευταίες σχετικές μελέτες του Π.Θ.) δείχνουν ότι με συντηρητικούς υπολογισμούς η συνεισφορά του στη τοπική οικονομία ξεπερνά τα **7. 957. 117 €** ετησίως.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΠΑΝΟΣ

Δάσκαλος – Διευθυντής 3ου Δημ. Σχολείου Καλαμπάκας

**Η γεωργική παραγωγή σε δεκαεννιά (19) χωριά/οικισμούς (Βλαχοχώρια)
της περιοχής Ασπροποτάμου Τρικάλων σύμφωνα με την απογραφή του 1454/55**

Οι Οθωμανοί για την εύρυθμη λειτουργία του φορολογικού τους συστήματος πραγματοποιούσαν τακτικές απογραφές για να οριστούν τα δημόσια έσοδα μετά την παρέλευση τριακονταετίας από την αρχική σύσταση των τιμαρίων.

Η απογραφή αυτή εντάσσεται στο οθωμανικό κατάστιχο του 1454/55 (έτος Εγίρας 859), το οποίο συντάχθηκε στο Σαντζάκι Τρικάλων από τον διοικητικό αξιωματούχο Murad Beg και τον γραμματικό του Rustem. Πρόκειται για αναλυτικό φορολογικό κατάστιχο, το οποίο συνιστά πρωτογενή πηγή εξαιρετικής σημασίας για τη μελέτη της διοικητικής οργάνωσης, της λειτουργίας του φορολογικού μηχανισμού και της καταγραφής των τιμαρίων, θεσμού που είχε ήδη παγιωθεί στην περιοχή μετά την εδραίωση της κυριαρχίας του Turahan (1424). Στις καταχωρίσεις του αποτυπώνονται με λεπτομέρεια οι φορολογικές μονάδες (hane, bive, mücerred), οι μορφές αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, τα φορολογικά έσοδα, καθώς και οι εμπορικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες, προσφέροντας έτσι ένα πολύτιμο εργαλείο για την κατανόηση της κοινωνικοοικονομικής δομής και της καθημερινής ζωής στον ορεινό χώρο του Σαντζακίου Τρικάλων κατά τον 15ο αιώνα.

Η μελέτη επικεντρώνεται σε δεκαεννέα οικισμούς της περιοχής του Ασπροποτάμου Πίνδου, στα βορειοδυτικά του Νομού Τρικάλων, στα όρια με τον Νομό Ιωαννίνων, οι οποίοι καταγράφονται στο Κατάστιχο 859 με αλφαβητική σειρά. Πρόκειται για τα χωριά (οικισμούς): Βελίτσaina (Καλλιρρόη), Βετερνίκο (Νεραϊδοχώρι), Γαρδίκι, Γκλογκοβός (σημ. διαλυμένος), Δέση, Δολιανά, Δραγοβίσι (σημ. Πολυθέα), Καμνιάι (σημ. Άγιος Νικόλαος), Κεράσοβο (σημ. διαλυμένο), Κότορη (σημ. Κατάφυτο), Κρανιά, Λεπενίτσα (σημ. Ανθούσα), Μηλιά (ή Παλιομηλιά), Μουτσιάρα (σημ. Αθαμανία), Περτούλι, Πύρρα, Τζιούρτζια (σημ. Αγία Παρασκευή), Τυφλοσέλι (σημ. Δροσοχώρι) και Χαλίκι.

Η ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύει κρίσιμες πτυχές της δημογραφικής σύνθεσης, της οικονομικής δραστηριότητας και της κοινωνικής οργάνωσης των κατοίκων της περιοχής. Παράλληλα, αποτυπώνεται η ιστορική συνέχεια των παραγωγικών ενασχολήσεων, καθώς οι ίδιες μορφές γεωργικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας εξακολουθούν να χαρακτηρίζουν την περιοχή έως και τους νεότερους χρόνους, παρά την προοδευτική ερήμωση ορισμένων οικισμών.

Όλο το εν λόγω Οθωμανικό Κατάστιχο έχει μεταφραστεί και εκδοθεί από τον Θεόδωρο Νημά και περιλαμβάνεται στις Εκδόσεις του Φ.Ι.ΛΟ.Σ. και του Εκδοτικού Οίκου Κ. Μ. Σταμούλη (Θεσσαλονίκη 2024).

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

Αρχαιολόγος - Δρ Χωροταξίας & Πολεοδομίας Ε.Μ.Π.

**«διά τό μέτρημα προβάτων»: Το «τζελέπικο» στην περιοχή των Τρικάλων
κατά την περίοδο κυριαρχίας του Αλή πασά**

Πολυάριθμοι θεσσαλικοί οικισμοί ήταν υπόχρεοι στην απόδοση του τζελέπικου, ενός ειδικού φόρου για τα πρόβατα. Το τζελέπικο καταβαλλόταν κάθε άνοιξη σε είδος, αλλά και σε χρήμα, ενώ ο υπολογισμός του φόρου βασιζόταν στον υπολογισμό μιας ποσοστιαίας αναλογίας επί των προβάτων σε μια περιοχή, δίχως να παρουσιάζει απόλυτη σταθερότητα, καθώς διαφοροποιείται από περιοχή σε περιοχή. Την είσπραξη του τζελέπικου ο Αλή

πασάς ανέθετε σε έμπιστους καταμετρητές. Συχνά, όμως, σημειώνονταν αντιδράσεις από τους κτηνοτρόφους, άρνηση καταβολής των επιβαλλόμενων χρηματικών ποσών ή ζώων, ακόμη και απόκρυψη ή παραποίηση των στοιχείων. Σε άλλες περιπτώσεις πάλι, αναφέρεται η παρακώλυση από τους ντόπιους αρματολούς της συλλογής των ζώων. Επιπλέον, καταγράφεται και η υποχρέωση κτηνοτρόφων συγκεκριμένων οικισμών για την αναγκαστική παροχή μαλλιού, όπως και κριαριών, αρνιών και βουτύρου, με τελικό προορισμό τα μαγειρεία του Αλή πασά στη Λάρισα και του Βελή πασά στον Τύρναβο.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν με βάση τα έγγραφα 1158-1167 από το Αρχείο του Αλή πασά οι οικισμοί στην περιοχή των Τρικάλων, οι οποίοι κατέβαλαν το τζελέπικο, και θα γίνει αναφορά στην κτηνοτροφική παραγωγή, τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των κτηνοτροφικών πληθυσμών και των κεντρικών εξουσιαστικών δομών.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΝΤ. ΤΣΙΓΑΡΑΣ

Πτυχιούχος ΤΕΙ Αθηνών - Γραφίστας – Ερευνητής

Ο έπαινος των κατοίκων Βαλτινού Τρικάλων κατά την εποχή της επισιτιστικής κρίσης στην Ελλάδα

Το θέμα της εισήγησής μου, πραγματεύεται μια κοινωνική πτυχή, που έχει να κάνει με μια ηρωική - ανθρωπιστική πράξη αλληλεγγύης, μια πράξη γενναιότητας των ανώνυμων και ταπεινών της ζωής που γίνονται Επώνυμοι δάσκαλοι της ιστορίας.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής (1941 έως 1944) με το πρόβλημα επισιτισμού των Ελλήνων, που οδήγησε στην μεγάλη πείνα, οι κάτοικοι του Βαλτινού, κάτω από τη δαμόκλειο σπάθη της πείνας, την ώρα δηλαδή που ο συνεχής θάνασιμος κίνδυνος της ασιτίας απειλεί τη ζωή τους, αψηφώντας τον επικείμενο κίνδυνο της ασιτίας των ιδίων αλλά και των οικογενειών τους, παρέκαμψαν το ατομικό και οικογενειακό τους συμφέρον και αποφάσισαν συνειδητά να προτάξουν ενός ηθικά ανώτερου και δίκαιου σκοπού, το γενικό συμφέρον. Συγκέντρωσαν λοιπόν και παρέδωσαν τα σιτηρά τους, διενεργώντας ταυτόχρονα και έρανο μεταξύ τους προσφέροντας επιπλέον άλλες 2.000 οκάδες σίτου στις κατά τόπους εφορίες για τα συσσίτια.

Η πράξη τους αυτή ήταν προϊόν ελεύθερης επιλογής και όχι προϊόν καταναγκασμού. Με την πράξη τους αυτή, οι φτωχοί αγρότες του Βαλτινού, ευεργέτησαν ένα μεγάλο σύνολο ανθρώπων, χωρίς υστεροβουλία, χωρίς να περιμένουν καμιά ανταπόδοση ή υλικές αμοιβές ή αξιώματα. Κίνητρό τους ήταν η προσφορά στον άνθρωπο και το ηθικό μεγαλείο! Για το λόγο αυτό ο τότε νομάρχης Τρικάλων, Σάββας Χώτζης, απεύθυνε δημόσιο Ευχαριστήριο – Έπαινο, προς τους κατοίκους του Βαλτινού, διότι παρά τη φτώχεια και την κατοχή που υφίστανται, οι ίδιοι οι κάτοικοι, αλλά και η χώρα μας, στάθηκαν αλληλέγγυοι και ευγενείς προς τον «συνάνθρωπο», προσφέροντας βοήθεια και ελπίδα ζωής με ευχαρίστηση από το υστέρημά τους.

Λαμβάνοντας υπόψη πως, το πρόβλημα του επισιτισμού οδήγησε στην κορύφωση της πείνας, που το χειμώνα του 1941-1942 είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια 100.000 ανθρώπων στη χώρας μας, ενώ οι απώλειες ζώων στα πεδία των μαχών ήταν 13.325 νεκροί, 62.663 τραυματίες και 1.278 εξαφανισθέντες, τότε γίνεται αντιληπτό το μέγεθος του μεγαλείου και της σημαντικότητας αυτής της πράξης.

Πρόκειται για μια πράξη αλληλεγγύης, αδελφосύνης και ανθρωπισμού! Μια πράξη πανανθρώπινης εμβέλειας, που αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση, πηγή έμπνευσης, υπερηφάνειας και θαυμασμού, για το ανθρώπινο είδος πάνω στη γη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΠΟΤΟΣ

Υποψ. Διδάκτωρ Τμήμ. Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ

Συγχρονική Μελέτη και Ανάλυση του τοπικού τρόπου ομιλίας στην Κρήνη Τρικάλων

Η παρούσα εισήγηση έχει ως στόχο τη συγχρονική μελέτη του τρόπου ομιλίας στο χωριό Κρήνη Τρικάλων, μιας γεωγραφικής ποικιλίας που εντάσσεται στο ευρύτερο θεσσαλικό ιδίωμα που αποτελεί με τη σειρά του μερώνυμο των βορείων ιδιωμάτων. Για την ανάλυση και τη μελέτη του εν λόγω τρόπου ομιλίας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των επιτόπιων συνεντεύξεων με στόχο τον εντοπισμό και την αναλυτική καταγραφή των διαλεκτικών μορφών λόγου. Για την μελέτη του λεξιλογίου, του συντακτικού και της μορφολογίας του ιδιωματικού λόγου γενικότερα, είναι αναγκαίο να αποσπάσει κανείς προφορικές μαρτυρίες γιατί είναι ο μόνος τρόπος που παρέχει καίριες πληροφορίες για το πως συνδέονται μεταξύ τους οι συντακτικές και σημασιολογικές μονάδες. Οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων ήταν στοχευμένες με στόχο να συγκεντρωθεί λεξιλόγιο που σχετίζεται με τις αγροτικές εργασίες, τη ζωή στο χωριό, τον κοινωνικό και πνευματικό βίο, αλλά και όποιο άλλο λεξιλογικό έκριναν σκόπιμο οι ομιλητές/-τριες να συμπεριλάβουν στον λόγο τους. Παράλληλα, οι ερωτήσεις αποσκοπούσαν στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη συλλογή υλικού που θα μας έδινε σαφή εικόνα για τα φωνητικά και μορφολογικά φαινόμενα της ονοματικής και ρηματικής μορφολογίας που διατηρούνται στον τοπικό λόγο ομιλίας. Παράλληλα με την επιθυμία απόσπασης πληροφοριών που αφορούν την φωνητική και την μορφολογία του τρόπου ομιλίας της Κρήνης, έγιναν ερωτήσεις που στόχευαν στο να διαφανούν τόσο οι στάσεις των ίδιων των ομιλητών/-τριών απέναντι στην τοπική διάλεκτο όσο και των άλλων που δεν είναι εξοικειωμένοι/-ες στην ομιλία της Κρήνης ούτε ως ακροατές/-τριες ούτε ως χρήστες/-τριες.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΟΥΒΑ

Φιλολόγος - ΜΑ δημιουργικής γραφής ΕΑΠ

Η μαθητική εφημερίδα των Τρικάλων «Φακιρικά Νέα» (Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1967)

Στις αρχές του 1967, οι μαθητές της Β΄ τάξης του Α΄ Λυκείου Αρρένων Τρικάλων Θεόδωρος Νημάς, εκλεγμένος πρόεδρος του Β2 τμήματος, και ο Ζαχαρίας Ζάχος, άτυπος πρόεδρος και των δύο τμημάτων (Β1 και Β2) προέβησαν στην έκδοση μιας εβδομαδιαίας χειρόγραφης σατιρικής, κυρίως, εφημερίδας με τον ευρηματικό τίτλο «**Φακιρικά Νέα**». Ήταν 4σέλιδη μεγάλου σχήματος, το άγραφο φύλλο της οποίας προμηθεύονταν από την ημερήσια εφημερίδα των Τρικάλων «*Η Έρευνα*», της οποίας ο Θ. Νημάς ήταν συνεργάτης.

Μέσα από τις στήλες των «*Φακιρικών Νέων*», που κυκλοφορούσαν τη Δευτέρα, διακωμωδούσαν διάφορα σχολικά γεγονότα αλλά και την γενικότερη πολιτική κατάσταση, καθώς και τα ποδοσφαιρικά δρώμενα στο σχολείο και στα Τρίκαλα. Μία σελίδα, η δεύτερη, ήταν αθλητική και μία φιλολογική, η τέταρτη. Εκτός αυτών, μέσω της εφημερίδας προέβαλλαν και διάφορα μαθητικά αιτήματα, όπως η πραγματοποίηση ημερησίων εκδρομών. Η επίδραση του «*Ρωμηού*» του Γ. Σουρή είναι εμφανής, καθώς πολλά αιτήματα αλλά και η ταυτότητα (διεύθυνση, ημερομηνία κ.ά.) διατυπώνονταν εμμέτρως από τον Θ. Νημά, διευθυντή της εφημερίδας. Η γλώσσα ήταν ακραία δημοτική.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘ. ΤΣΟΥΤΣΟΣ

Πτυχ. Πολιτικών Επιστημών Νομικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών.

**Όψεις του έργου του ιεροκήρυκος Τρίκκης και Σταγών
αρχιμανδρίτη Πολυκάρπου Ζάχου (1877-1923)**

Ο αρχιμανδρίτης Πολυκάρπος Ζάχος, ως διαφαίνεται από τον τρόπο γραφής του, υπήρξε άνθρωπος πεπαιδευμένος, με χάρισμα στον γραπτό λόγο και σαφείς θέσεις επί θεμάτων ιστορικών, θεολογικών, ιδεολογικών και πολιτικών. Το έργο του “Πολεμικά” διακρίνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναπτύσσει τις σχέσεις πατριωτισμού - χριστιανισμού - πολέμου. Στο δεύτερο μέρος που επιγράφεται “Πολεμικά σελίδες” αναφέρεται στους Βαλκανικούς πολέμους στους οποίους συμμετείχε ως ιεροκήρυξ. Στην παρούσα ανακοίνωση θα σχολιάσουμε τις παρατηρήσεις του για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας με έμφαση στον θρησκευτικό παράγοντα και ορισμένες διαπιστώσεις του για τη θρησκευτική διάσταση του πατριωτισμού και τη στάση της Ορθοδόξου Εκκλησίας έναντι του πολέμου.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΑΤΖΗΑΓΓΕΛΑΚΗΣ

Αρχαιολόγος - Επίτ. Έφορος Αρχαιοτήτων

**Χρυσά, αργυρά και άλλα κοσμήματα
από την περιοχή της Αθαμανίας και της Αργιθέας**

Η ορεινή περιοχή των Νομών Καρδίτσας και Τρικάλων στην αρχαιότητα αποτελούσε τμήμα της χώρας των Αθαμάνων. Αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται στην πορεία από την αρχαία Αμβρακία (σημερινή Άρτα) ως τους αρχαίους Γόμφους και την αρχαία Τρίκκη.

Στην περιοχή της Αργιθέας, στη θέση «Ελληνικά», όπου η αρχαία πόλη, έχει αποκαλυφθεί σημαντικό τμήμα του ανατολικού νεκροταφείου της. Κιβωτιόσχημοι τάφοι, κατασκευασμένοι στη χαλικιώδη επίχωση ή στο λαξευμένο βράχο εκτείνονται σε επάλληλα στρώματα και σε πυκνή σχετική διάταξη. Τα κτερίσματα των τάφων της Αργιθέας καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αντικειμένων, όπως αγγεία, όπλα, κοσμήματα, νομίσματα κ.ά. Σε κιβωτιόσχημο τάφο (Τ. 27), που περιείχε την ταφή γυναίκας, βρέθηκε χρυσό ενώτιο, πέντε ατρακτοειδή ληκύθια, μονόμυξος λύχνος, θαλασσινό κοχύλι, χάλκινο κάτοπτρο και χάλκινο νόμισμα. Το ενώτιο είναι κτυπημένο και παραμορφωμένο στο ένα άκρο, όπου σχηματίζεται κεφάλι ζώου, μάλλον λέοντα. Το συγκεκριμένο ενώτιο έχει πολλές ομοιότητες με αντίστοιχο ενώτιο από την Αμφίπολη (μέσα του 3ου αι. π.Χ.).

Από τον κατεστραμμένο Τ. 119 προέρχονται δύο κυάθια, ένας μονόμυξος λύχνος με ωτίο και χαρακτή διακόσμηση στο σώμα και ένα χάλκινο επιχρυσωμένο δακτυλίδι. Η σφενδόνη του δακτυλιδιού φέρει ένθετη υαλόμαζα με παράσταση μορφής που φορά μακρύ πτυχωτό ένδυμα και είναι στραμμένη κατενώπιον. Παρόμοιο στο σχήμα από την Αμφίπολη (250 - 255 π.Χ.).

Από την επίχωση του Τ. 170 προέρχεται ένα χρυσό φύλλο βελανιδιάς. Παρόμοιο από τον Τάραντα, την Αμβρακία, την Αμφίπολη, τη Βεργίνα, την Πέλινα (Miller St.). Στα κτερίσματα του τάφου περιλαμβάνονται αιχμή βέλους, τρία χάλκινα νομίσματα Αμβρακίας – 238 - 168 π.Χ. Στην εξωτερική επίχωση ένα δηνάριο Ρωμαϊκής Δημοκρατίας. Η ταφή χρονολογείται στα μέσα του 2ου αι. π.Χ. Ένα ακέραιο χρυσό δακτυλίδι προέρχεται από τη δυτική πλευρά του τάφου 175. Μέσα στη σφενδόνη είναι στερεωμένος ημιπολύτιμος δακτυλιόλιθος, γρανάτης, χρώματος βαθέως ερυθρού με παράσταση όρθιου γυμνού έρωτα. Παρόμοιο είναι από το Παντικάπαιο, από τον Τάραντα κ.α. (3ος – 2ος αι. π.Χ.). Από τη δυτική πλευρά του Τ. 175 προέρχονται πολλές χρυσές κλωστές υφάσματος φτιαγμένες από πολύ λεπτό στριφτό σύρμα. Παρόμοιες χρυσές κλωστές από την Πάτρα, την Πέλλα, τον Τάραντα, αρχές 2ου αι. π.Χ.

Τα χρυσά αντικείμενα των τάφων της Αργιθέας είναι λίγα, συνήθως ταφικά ευρήματα. Είναι όμως εντυπωσιακά, συνεκτιμούμενα με το σύνολο των αντικειμένων των τάφων και με τη θέση της αρχαίας πόλης μέσα στα απόκρημνα βουνά και τις βαθιές χαράδρες της Αθαμανίας. Τα κοσμήματα είναι φορείς μηνυμάτων και συμβόλων και έχουν τον ίδιο παρονομαστή, δηλαδή τον άνθρωπο. Στην ελληνιστική περίοδο η τεχνολογία του χρυσού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς ο χρυσός είναι μέταλλο με ειδικό συμβολισμό, λόγω του ότι δεν φθείρεται, ενισχύει δε τον συμβολισμό του εικονογραφικού θέματος με την «αθανασία» του μετάλλου. Το ίδιο το μέταλλο, δηλαδή, φέρει ισχυρή συμβολική φόρτιση.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

13ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών

(7-9 Νοεμβρίου 2025)

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ	Παρασκευοπούλου 9 * 546 40 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ	Τ.Θ. 214 * 691 00 ΚΟΜΟΤΗΝΗ
ΒΑΡΓΙΑΜΗ ΔΗΜΗΤΡΑ	Κωλέττη 8 * 421 31 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΒΑΡΕΛΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ	Εγνατίας 137 * 555 35 ΠΥΛΑΙΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΣΕΙΒΤ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ	Γλάδστωνος 3 * 546 30 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ ΕΛΕΝΗ ...	Φώτου Τζαβέλλα 16 * 453 33 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Πάροδος Μπακογιάννη 80 * 714 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΓΟΥΛΟΥΛΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	Ανθίμου Γαζή 60 * 412 22 ΛΑΡΙΣΑ
ΔΕΛΗΚΑΡΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ.....	Αλ. Παπαναστασίου 59 * 544 53 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ	Κανάρη 25 * 189 00 ΣΑΛΑΜΙΝΑ
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ.....	Φορμίωνος 141 * 161 21 ΑΘΗΝΑ
ΖΑΛΑΒΡΑΣ ΗΛΙΑΣ	Λιαπίδη 15 * 422 00 ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ
ΖΗΣΗ ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ	Βρασίδα 9 * 421 32 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ (ΤΖΙΝΑ)	Δοϊράνης 36 * 176 71 ΑΘΗΝΑ
ΚΑΠΑΝΙΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Αδμήτου 96 * 383 33 ΒΟΛΟΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ	Υπ. Καπετανάκη 58 * 173 42 ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΟΣ	Τσιαπάνου 36-38 * 543 52 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΚΟΥΖΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ	Ιακωβάτων 33 * 111 44 ΑΘΗΝΑ
ΛΑΜΠΑΔΑΡΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	Παρνασσού 5 * 153 43 ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΛΕΟΝΤΙΑΔΟΥ ΕΥΔΟΚΙΑ	Ιδρωμένων 9 * 491 31 ΚΕΡΚΥΡΑ
ΛΙΤΣΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ	Τ.Θ. 482 * 570 01 ΤΑΓΑΡΑΔΕΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Ακριτών 31-35 * 142 34 ΑΘΗΝΑ
ΜΑΝΤΖΑΝΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ	Δεληγιώργη 3 * 421 31 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΝΗΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.....	Αμαλίας 18 * 421 32 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΝΤΑΦΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	Καλαμάτα 1 * 421 31 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΠΑΛΑΒΡΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ	Δοϊράνης 42 * 546 38 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	421 00 Νομή ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΠΑΤΡΑΜΑΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	Κρήτης 83 * 546 55 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΠΑΤΡΩΝΑ ΘΕΟΔΩΡΑ	Κοτυώρων 20 * 551 31 ΚΑΛΑΜΑΡΙΑ-ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ.....	Αναγνωστοπούλου 32 * 176 73 ΑΘΗΝΑ
ΡΑΠΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.....	Αθ. Μαυρίδη 10 * 452 21 ΑΝΑΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.....	Καβράκου 6 * 42132 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΣΑΚΑΡΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ.....	Καβράκου 6 * 42132 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΣΚΟΥΛΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ	Χρυσοστόμου Σμύρνης 33 * 111 44 ΑΘΗΝΑ
ΣΟΥΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Δευκαλίωνος 6 * 421 32 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΣΠΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Δεληγιώργη 5 * 421 31 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	Κουντουριώτη 149 * 383 33 ΒΟΛΟΣ
ΤΣΙΓΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Αγίου Κωνσταντίνου 16 * 421 31 ΤΡΙΚΑΛΑ
ΤΣΟΠΟΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Σάμου 75 * 384 45 ΒΟΛΟΣ
ΤΣΟΥΒΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	Αντ. Τρίτση 3 * 551 32 Καλαμαριά - ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΤΣΟΥΤΣΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Βασ. Αλεξάνδρου 22 * 145 61 ΑΘΗΝΑ
ΧΑΤΖΗΑΓΓΕΛΑΚΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ.....	Καραϊσκάκη 40 * 412 22 ΛΑΡΙΣΑ

ΧΟΡΗΓΟΙ:

**Περιφέρεια Θεσσαλίας / Περι. Ενότητα Τρικάλων
Δήμος Τρικκαίων
Δήμος Μετεώρων
Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων
Εκδοτικός Οίκος Κ. & Μ. Σταμούλη**

ΕΙΚΟΝΕΣ

Α. Εξωφύλλου.

Αριστερά: Ιφιγένεια Γκίκα-Κοπάδη, δεξιά: Νίκος Παππάς

Β. Οπισθοφύλλου.

Πάνω: Η Γέφυρα Κοράκου στον Αχελώο
(φωτ/φία Alfred Philippson, 1893)

Κάτω: Η Γέφυρα Σαρακίνας (φωτ/φία Νικ. Ζιώγα, 7-9-2023,
λίγες ώρες πριν καταρρεύσει το μεσαίο τόξο)